18TH
INTERNATIONAL SCIENTIFIC RESEARCH CONGRESS
SOCIAL AND EDUCATIONAL SCIENCES

16 - 17 ARALIK
2023

UBAK

Full Text Book

Tam Metin Kitabı

ANKARA BİLİM ÜNİVERSİTESİ

www.ubaksymposium.org

Broadcaste Coordinator / Yayın Koordinatörü
Dr. Muhammet ÖZCAN

General Publishing Director / Yayın Yönetmeni
Dr. Muhammet ÖZCAN

Editor / Editör
Dr. Bülent POLAT

Bu kitapta yayınlanan Bildiri Tam metinleri "Bookcites Kitap Atıf Dizini" tarafından taranmaktadır

Cover Design / Kapak Tasarım
Bülent POLAT

Interior Design / İç Tasarım
Mahmut Sami TEMİZ

First Edition / Birinci Basım ©
30 Aralık 2023 - Ankara

ISBN
978-625-6861-71-8

Asos Yayınevi
1st Edition 30 Aralık/ 2023
Address / Adres: Çaydaçıra Mah. Hacı Ömer Bilginoğlu Cad. No:67/2-4/Merkez/Elazığ
E-Mail: asos@asosyayinlari. com
Web: www. asosyayinlari. com
İnstagram: https://www. instagram. com/asosyayinevi/
Facebook: https://www. facebook. com/asosyayinevi/
Twitter: https://twitter. com/Asosyayinevi

Ankara 2023

BOARDS / KURULLAR

Supporting Institutions / Destekleyen Kurumlar
Ankara Bilim Üniversitesi

Honor Board / Onur Kurulu
Prof. Dr. Yavuz DEMİR, Ankara bilim Üniversitesi Rektörü

Chairman of the Organizing Committee / Düzenleme Kurulu Başkanı
Prof. Dr. Emel ÇETİNKAYA, Sakarya Üniversitesi

Congress Organizing Committee / Düzenleme Kurulu
Prof. Dr. Emel ÇETİNKAYA, Sakarya Üniversitesi
Doç. Dr. Zafer YILMAZ, Atatürk Üniversitesi
Doç. Dr. Aydın GÜVEN, Atatürk Üniversitesi
Doç. Dr. Ramazan KAYA, Atatürk Üniversitesi
Doç. Dr. Zafer YILMAZ, Atatürk Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Handan AKKAŞ, Ankara Bilim Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Rabia YILAR, Atatürk Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Esra TÜRE, Amasya Üniversitesi

Congress Scientific Committee / Bilim Kurulu
Doç.Dr. Gülbarşin ADAMBAEVA, Yessenov Üniversitesi, Kazakistan
Dr. Öğretim Üyesi Mamdouh ALENEZİ, Prince Sultan University
Doç. Dr. Gülser AKTAN, Bursa Uludağ Üniversitesi
Doç. Dr. Türkan ASKEROVA, Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi
Dr. Öğretim Üyesi Osman ASLAN, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi
Doç. Dr. Fatma Nur Yorgancılar ATATOPRAK, Selçuk Üniversitesi
Doç. Dr. Ferda ATLI, İnönü Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet Alpertunga AVCI, Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Gönül BALKIR, Kocaeli Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Hande BARLIN, Gebze Teknik Üniversitesi
Doç.Dr. Didem Paşaoğlu BAŞ, Anadolu Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Zafer BAŞKAYA, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi
Doç.Dr. Cemal BAYAK, Pamukkale Üniversitesi
Prof.Dr. Fatih BEKTAŞ, Trabzon Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Asiye BERBER, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Doç. Dr. Shener BILALLI, International Balkan University
Doç. Dr. Eda BOZKURT, Atatürk Üniversitesi
Doç. Dr. Ümmügülsüm CANDEĞER, Osmaniye Korkutata Üniversitesi
Doç. Dr. Elifhan Köse ÇAL, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Özgür ÇALIŞKAN, Anadolu Üniversitesi
Prof. Dr. Özlem ÇAKIR, Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Bilal ÇELİK, Sakarya Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Hilal ÇİFTÇİ, Çankırı Karatekin Üniversitesi
Doç. Dr. Kemal ÇİFTYILDIZ, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Gökhan DEMİRKOL, Çankırı Karatekin Üniversitesi
Doç. Dr. Türkan Polatçı DEMİRKOL, Çankırı Karatekin Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Gül DERTLİ, İstanbul Topkapı Üniversitesi
Doç. Dr. Rabia Köse DOĞAN, Selçuk Üniversitesi
Doç. Dr. Füsun Çoban DÖŞKAYA, Dokuz Eylül Üniversitesi
Dr. Faruk DÜNDAR, University of Glasgow
Doç. Dr. Nihada Delibegovic DZANIC, University of Tuzla
Doç. Dr. Akın EFENDİOĞLU, Çukurova Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Huriye EMEN, İstanbul Topkapı Üniversitesi

CONTENTS / İÇİNDEKİLER

Duyarsızlaşma: Acının Yanında Haz da Yanar 9

Çalışan Kariyerine Etki Eden Faktörler: Yabancı Dil Öğrenimi 16

Dijital Girişimcilik ve Dijital Pazarlamanın Kadın Girişimcileri Güçlendirici Etkisi 22

Balkan Antantı Üyeleri Arasında Ekonomik İşbirliğini Artırma Girişimi: Ekonomik Konsey 30

Mikrokredi Uygulamalarının Eskişehir'li Kadın Girişimcilere Etkileri 35

Kılıcın Hezrî Dîvânı'ndaki Yansımaları 59

Ömer Seyfettin'in "Gizli Mabed" ve "Türbe" Hikâyelerinde "Yanılgı" Kavramı 66

Resistance to Learning: A Comprehensive Review of Contributing Factors 71

Revolutionizing Coaching and Professional Development: A Comprehensive Exploration of Video-Based Apps in the Digital Age 79

Exploring the Impacts of Metacognitive Strategies in Mathematics Teaching Practices: A Comprehensive Literature Review 90

Annelerin Zihin Yetersizliği Olan Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Oyunlarına Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi* 98

Çocuklar İçin Gerçekleştirilen Uygulamalı Oyun Araştırmalarının Özelliklerinin Belirlenmesi 109

Üniversite Öğrencilerinin Çevrim İçi Eğitimden Yüz Yüze Eğitime Geçiş Sürecinde Algıladıkları Sorunların İncelenmesi 121

Ortaokul Öğrencilerinin Fen Bilimlerinde Öğrendiklerini Günlük Yaşamlarıyla İlişkilendirme Düzeyleri ile Tübitak 4006 Bilim Fuarına Katılma Durumları Arasındaki İlişki 130

Bir Köy Okulunun Dönüşümü: Ataletten İşlerliğe Geçişin İncelenmesi 140

Yürütülen Eğitim Faaliyetlerinin Coğrafya Öğretmen Adaylarının Somut Kültürel Mirasa Yönelik Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi 150

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Solo Taksonomisine Göre İncelenmesi 160

Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Eşitsizlikler Konusunda Kavramsal Anlama Düzeylerinin İncelenmesi 173

Sosyal Beğenirliğin Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek İle İlişkisi 182

Matematik Eğitiminde Üst Bilişsel Sorularla Desteklenmiş Ev Ödevleri ile İlgili Öğrencilerin Görüşlerinin İncelenmesi 196

Covid-19 Döneminde Öğretmen Adaylarının Ölçme ve Değerlendirme Genel Yeterlik Algılarının Değerlendirilmesi 206

Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf Dışı Eğitim Hakkındaki Görüşleri 212

Türkiye'de Eğitim Hukuku Uygulamaları 221

Atasözlerinde Mental Fiiller: Dîvânu Lugâti't-Türk Örneği 227

İsrail'in Hapishanedeki Filistinli Esirlerin Durumları ve Uluslararası Hukuktaki Yeri 240

Önleyici Tutma Türleri Olarak Suç ve Ceza Politikaları 249

İslami Finansta Yeşil Sukuklar 260

Huzurevi Yaşlılarını Ziyaretin Gençlerdeki Manevi-Psikolojik Yansımaları: Din Psikolojisi Perspektifinden Bir İnceleme 267

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Hikâye Etkinlikleri 278

Güncel Yönetim Yaklaşımlarından Mantar Yönetim Yaklaşımı 295

Makale id= 124

Sözlü Sunum

ORCID ID:

Mikrokredi Uygulamalarının Eskişehir'li Kadın Girişimcilere Etkileri

Dr. Gökçe Yıldız [1] , Prof.Dr. Funda Rana Adaçay[2]
[1]Osmangazi Üniversitesi
[2]Anadolu Üniversitesi, İktisat Bölümü

*Corresponding author: Gökçe YILDIZ

Özet: Artan kadın yoksulluğu karşısında devletlerin yarattığı yoksullukla mücadele politikaları, her zaman yeterli olmamaktadır. Bu bağlamda çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından alternatif finans hizmetleri devreye girmektedir. Türkiye'de kadın yoksulluğuyla mücadele stratejilerinden biri mikro kredi uygulamasıdır. Mikro kredi dar gelirli kadınların kendi kendilerine gelir getirici faaliyetler bulunmalarına imkan sağlayan küçük bir sermayedir. Araştırma, yoksullukla mücadelede kadının güçlendirilmesi için Türkiye Grameen Mikro Finans Programı tarafından verilen mikro kredilerin kadın girişimciliğine ve kadın girişimcilerin sosyo-ekonomik hayatına etkisini değerlendirmek amacıyla yapılmıştır. Araştırma, mikro kredilerin kadınların ekonomiye kazandırılmasında ve kadın girişimciliğinde etkili olup olmadığının tespit edilmesi; kredilerin sosyo-ekonomik açıdan kadınların hayatını değiştirip değiştirmediğini göstermesi; literatürdeki çalışmalardan farklı olarak pandeminin bu süreçlere olan etkisinin tespit edilmesi bakımından önemlidir. Not: Bu çalışma, Gökçe YILDIZ'ın Osmangazi Üniversitesi Lisansüstü Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yüksek Lisans Programı kapsamında yazdığı "Mikro Kredilerin Kadın Girişimciliğine ve Sosyo-Ekonomik Hayatına Etkisi: Eskişehir İli Örneği" adlı doktora tezinden türetilmiştir.

***Anahtar Kelimeler:** Kadın İşletmeciliği, Kadın Yoksulluğu, Mikro Kredi, İktisadi Gelişme*

The Effects of Microcredit Applications On Women Entrepreneurs in Eskişehir

***Abstract:** In the face of increasing women's poverty, anti-poverty policies carried out by states are not always sufficient. In this context, alternative financial services are being introduced by various institutions and organizations. One of the strategies to combat women's poverty in Turkey is the "micro credit" application. Microcredit is a small capital that allows low-income women to engage in income-generating activities on their own. The research was conducted to evaluate the impact of microcredits given by the Turkish Grameen Microfinance Program to empower women in the fight against poverty on women's entrepreneurship and the socio-economic life of women entrepreneurs. The research aims to determine whether microcredits are effective in integrating women into the economy and women's entrepreneurship, show whether the loans change women's lives in socio-economic terms; Unlike studies in the literature, it is important to determine the impact of the pandemic on these processes.*

***Keywords:** Women's Business, Women's Poverty, Microcredit, Economic Development*

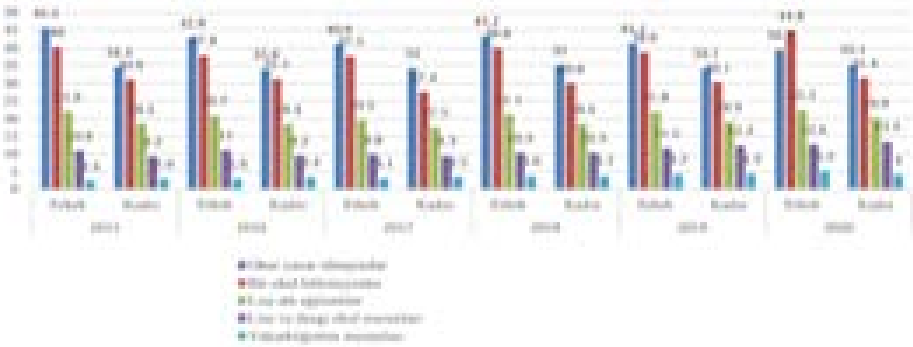
1. Yoksulluğun Kadınlaşması ve Mikrofinans

"Yoksul, sözlük anlamı olarak yeterince paraya sahip olmayan ve birtakım araçlara ulaşamamış (araçları elde edememiş) olan kimsedir. Buna bağlı olarak yoksulluk kelimesi gerekli olan olmaklardan yoksunluk halidir" (Aktan, 2002; akt. Şengür, 2011). Yoksulluğun birçok açıklaması daha vardır. Bunlardan biri, öz saygının bozulması, yüksek kaygı düzeyi ve stres, sosyal dışlanmışlık vb. durumları

kapsayan psikolojik veya sosyal refahtır. Diğeri ise, sağlık açısından kronik hastalık, sakatlanma durumu ve komşularından birinin şiddetine maruz kalma ihtimalinin yüksek olması, başka bir ifadeyle fiziksel eksikliğin olmasıdır (Michael, 1995; akt. Alpaslan, 2015). Tarihsel anlamda yoksulluk tanımlaması basitten karmaşığa doğru bir seyir izlemiş olsa da, yoksullık ile ilgili tanımlar, o tanımları ortaya koyan ve o tanımlar üzerinden istatistiki veri üreten kurumların ortaya koymak istedikleri vurgu ile bağlantılı olarak tanım değişmektedir (Tireli, 2009). Ancak son yıllarda ön plana çıkan tanım "kadın yoksulluğu" veya "yoksulluğun kadınlaşması"dır. Bir kavram olarak yoksulluğun kadınlaşması ilk kez 1978 yılında Diane Pearce tarafından kullanılmıştır. Söz konusu yıllarda Amerika'da yoksulların 2/3'ünün kadınlardan oluşması ve zaman içinde kadınların işgücüne katılım oranındaki artışa rağmen, 1950-70 yılları arasında kadınların ekonomik konumlarının giderek kötüleşmesine dikkat çekmek üzere kullanmıştır. Buna karşın, somut bir kavrayışın ortaya çıkması 1990'ları bulmuştur. Bu yıllarda bir dizi eylem planı ve hedef ortaya konsa da BM Genel Kurulu hükümetlerinin kadın yoksulluğunu görece daha kapsamlı bir şekilde gündemine almaları ancak 2000 yılında gerçekleşmiştir (Düzkan, 2022). Aynı yıl açıklanan Milenyum Hedeflerinde yoksulluğun kalkınma sorununun ötesinde bir insan hakları sorunu olarak ele alınması gerektiği ve devletlerin toplumsal cinsiyet eşitsizliğini gidererek bu sorunla başa çıkabileceği söylense de çeşitli reformlarla bir dizi iyileştirmenin ötesinde gerçek bir çözüm önerilmemektedir (Özar vd., 2022)

Erkek ve kadınların yoksulluğu farklı biçimde yaşıyor, süreçten farklı şekillerde etkileniyor olmaları siyasal arena karşılığını 1995 IV. Dünya Kadın Konferansı Eylem Planı'nda karşılığını bularak "yoksulluğun kadınlaşması" ifadesi yer almıştır. Yalnız yaşayan kadınların ve /veya tek ebeveynli ailelerin (kadın+ çocuk) daha yoksul olduğuna ilişkin ampirik çalışmalar sonucunda ortaya çıkmıştır. Aile yapısının değişmesi, boşanmalardaki artışlar, tek ebeveynli aile sayısındaki artış ve kadınların evin reisi haline gelmeleri, evlilik dışı çocuk sahibi olma oranındaki artış ve en önemlisi çocukların hakimlarının kadınlar tarafından üstlenilmesi gibi nedenler "yoksulluğun kadınlaşması"nı açıklamak için kullanılmıştır. (McLanahan ve Kelly, 1999). Ancak bu kavrama yöneltilen eleştiriler de mevcuttur. Örneğin; kadınlar arasındaki farklılıkları dikkate almadığı, hane reisinin kadın olmasının her koşulda yoksulluğu yaratmadığı (Chant, 2003; 2006), kadınların farklı konumlanışlarını gözardı etmesi vs. (Bradshaw ve Linneker, 2003) Bu yaklaşım yoksulluğu demografik süreç üzerinden analiz ettiği ve etnik, siyasi, dinsel, kültürel vb. faktörleri gözardı ettiği için de eleştirilmektedir.

16. ve 17. yy.'larda yiyecek isyanlarının kadınlar tarafından başlatılmasının ve dilenmek, sosyal yardım talep etmek, kira ödeyememek gibi cadılıkla suçlanmalarına neden olan pratiklerin tam da bu ağır deneyimden kaynaklandığı bilinmektedir (Federici, 2011:). Kapitalizm ile patriyarka arasındaki sarmal ilişki, kadınların ücretli işçiler olarak da ağır koşullarda çalıştırılmasına yol açmıştır. Sanayi devrimiyle kadınlar özellikle eğirme ve dokuma sanayisinde oldukça ağır koşullarda ucuz iş gücü olarak çalıştırılmakla kalmıyor, aynı zamanda fabrikalardaki erkeklerin cinsel şiddetine maruz kalıyorlardı. Yine, 1871 Paris Komünü'ne giden yolda hançeyi döndürmeye çalışan kadınların açlığa karşı örgütlenmeleri; Batı tarafından kolonize edilen coğrafyalarda kadınların maruz kaldıkları kolonyal şiddetin yol açtığı yoksulluk; 1929 ekonomik buhranının yol açtığı yoksulluğa karşı mücadeleleri, 1900'lerin ortasında İkinci Dünya Savaşı'na katılan erkeklerin emek piyasasından çekilmesinin yol açtığı boşluğu dolduran kadınların savaş bitiminde doğrudan evlerine gönderilmeleri tarihte kadınların derin yoksulluk deneyimlerine ve buna karşı mücadelelerine işaret eden örneklerden yalnızca birkaçıdır (Top, 2023). Günümüzde, 3. Dünya ülkeleri kadınlarının yoksulluğu 1.Dünya ülkeleri kadınlarına kıyasla daha ağır deneyimledikleri bilinen bir olgudur, ancak güncel veriler Batı toplumlarında yaşayan kadınların durumlarının da iç açıcı olmadığını gösteriyor. Kadın yoksullaşmasının başlıca nedenleri, genel olarak kadının aile içindeki konumu, eğitimdeki fırsat eşitsizlikleri, eşitsiz kaynak dağılımı, kadın haklarının yeterli ölçüde yasalarla korunamaması, toplumsal cinsiyet kalıpyargıları vb. genel başlıklar altında toplanabilir.

Şekil 1. *Hanehalkı üyelerinin eğitim durumuna ve cinsiyete göre yoksulluk oranları, 2015-2020, 15 yaş ve üzeri*

Kaynak: *TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2012-2020*

Bilimsel ve akademik araştırma yapanlar dışında, başta Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK) olmak üzere çeşitli resmi kurum ve kuruluşlar da yoksullukla ilgili hesaplamalar yapmakta; yapılan hesaplamalar gazete, televizyon, sosyal medya vb. aracılığıyla yayınlanmaktadır. Türkiye'deki sendikalar da yoksulluk ve açlık sınırı hesaplamaları yaparak toplumsal bilinci, farkındalığı artırmaktadır. Hesaplama yöntemleri farklı olsa da ortaya çıkan sonuçlar, Şekil 1 de görülebileceği gibi her geçen gün yoksulluk ve açlık sınırında olan bireylerin sayısının arttığını; açlık ve yoksulluk sınırı rakamlarının yükseldiğini göstermektedir.

2019 verilerine göre ortalama yoksulluk oranı kadınlar ve erkekler için sırasıyla %12,3 ve %10,9 olarak belirtiliyor. Kadın yoksulluğunun küresel bir olgu olarak deneyimlenmesi meselenin sistemik ve yapısal boyutuna işaret ederken, BM gibi uluslararası kurumlar kadın yoksulluğunun yapısal karakterini göz ardı ederek, "kadınları destekleyecek projeler"le yoksulluğun giderilebileceğini ima ediyor.

Yoksulluğun kadınlaşması kavramı dünya tarafından benimsendikten sonra, kadın yoksulluğunu önleme, kadını iş hayatına kazandırma, kadın girişimciliğini teşvik etme gibi konular da ön plana çıkmaya başlamıştır. Bunları gerçekleştirebilmek için yoksul kadınlara finansal kaynak sağlanmasının aciliyeti gündeme gelmiştir. Mikro finans da yoksul bireylere verilen finansal hizmetlerin başında yer almaktadır. Mikrofinans resmi mali kurumlara erişimi olmayan yoksul haneler için başta tasarruf ve kredi olmak üzere finansal hizmetlerin sağlanmasıdır (McGuire ve Conroy, 2000). Daha geniş bir tanımlamayla, Mikrofinans (MF), belirli bir statünün altında olan kişilere yapılacak olan finansal destekler yerine bunu bankalar, resmi kuruluşlar, kredi kooperatifleri gibi kurumlar vasıtasıyla bu kişilere finans sağlayacak ve onları üretime teşvik edecek şekilde küçük miktarlarda kredilerin kullandırılmasıdır (Kangoldiev, 2010). Mikro finans sistemi ise, ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde gelir elde edemeyen bireylere, bağış ve yardımlar yerine Sivil Toplum Kuruluşları (STK), bankalar, kooperatifler aracılığıyla onları zorlamayacak şartlarda kredi sunulmasıdır (Christen, Lyman, & Rosenberg, 2003).

Mikrofinans Yaklaşımı, Nobel Barış Ödülü sahibi ve mikro kredinin dünyadaki fikir babası ve öncüsü Bangladeşli iktisatçı Profesör Dr. Muhammed Yunus tarafından geliştirilmiştir. Yunus'un kendi ülkesinde kurduğu sistem dünyaca tanınmış ve literatürde onun kurduğu bankanın adıyla "Grameen Bank Modeli" aynı zamanda "Grameen Bank Yaklaşımı" olarak kullanılmaya başlanmıştır. Sistem esas olarak, iş kurmak için yeterli sermayesi olmayanlara başlangıç için sermaye desteği sağlamaktır. Grameen Bank Modeli, geniş kitlelere ulaştığı için öncü bir model olmuştur; ancak uygulamada Grameen Bank Model'inden başka mikro finansman yöntemleri de bulunmaktadır. Mikro finans sisteminde bireylerin üretim yapabilmeleri, finansal sisteme dahil olabilmeleri ve bunlara bağlı olarak bireyin refah düzeyinin artırılmasıyla toplumsal kalkınma amaçlanmaktadır. Bu bağlamda dünyada önde gelen 10 mikro finans kuruluşunu şöyle sıralayabiliriz: 1. MBK Ventura (Endonezya) 2. SDBL (Sri Lanka) 3. Shakti (Bangladeş) 4. GFSPL (Hindistan) 5. CARD Bank (Filipinler) 6. BURO Bangladesh (Bangladeş) 7. SKS (Hindistan) 8. Spandana (Hindistan) 9. Grameen Bank (Bangladeş) 10. Lead

Foundation (Mısır). Sıralanan 10 kuruluş esasen finansal kuruluşlardır, diğer bir ifadeyle kâr elde eden ticari bankalardır. Ancak aralarında düşük gelirli insanlara kredi sağlayan kâr amacı gütmeyen kuruluşlar da bulunmaktadır. Bahsi geçen 10 kuruluş dışında, bazı büyük ve kâr amacı gütmeyen mikro finans sağlayıcıları da bulunmaktadır. Accion ve Kiva bunlardan ikisidir. (Credit Summit, 2022).

Dünyada çeşitli mikro finans kuruluşları olduğu gibi bu kuruluşların finansal kaynak sağlama yöntemleri de çeşitlilik göstermektedir. Literatürde farklı mikro finans kuruluş modelleri yer alsa da en sık kullanılan sınıflandırma, Global Development Research Center Virtual Library on Micro Credit koordinatörlerinden Hari Srinivas tarafından yapılmış olan sınıflandırmadır. Bu sınıflandırmada Birlik Modeli, Garanti Sağlayan Kuruluş Modeli, Topluluk Baskısı Modeli, Kooperatif Modeli, Kredi Birlikleri, Grameen Modeli, Grup Modeli, Bireysel Model, Aracılık Modeli, Sivil Toplum Kuruluşları Modeli, Grup Baskısı Modeli, Diğer Tasarruflar ve Kredi Birlikleri Modeli, Küçük İşyeri Modeli, Köy Bankacılığı Modeli'dir. Sınıflandırmada 14 adet mikro finansman kuruluş modeli yer almaktadır (Srinivas, 2015).

Mikrokredi, geleneksel ticari bankaların kredi vermekten kaçındığı, kefil ve teminat gösteremeyecek kadar düşük gelirli, gelirsiz veya başlangıç sermayesiz, çoğunlukla eğitimsiz yoksul insanlara sunulan çok küçük miktarlardaki kredi hizmetidir (Şahpaz, 2017). Mikro kredinin amacı, klasik yollarla (banka kredisi) kredi alamayacak kişiler, yoksulluğu, gelir dağılımındaki adaletsizliği ve işsizliği azaltacak şekilde, ailesi ve kredi alan için, kendi kendine gelir getirici bir faaliyet yapılmasını, ekonomik ve sosyal kalkınmayı sağlamaya katkı sağlayacak sermaye ihtiyacını karşılamaktır (Türkiye Grameen Mikro Finans Programı, 2022).

2. Türkiye'de Mikro Kredi Uygulamaları

Geçmişte olduğu gibi günümüz Türkiye'sinde de tüm dünyayla paralel şekilde yoksullukla mücadele yöntemleri kapsamında çeşitli kurumlar, birimler, vakıflar kurulmuştur. 1986 yılında kurulan Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı (KEDV), bu kuruluşlardan biridir. Yoksulluk ve eşitsizliklerin var olmadığı güçlü bir toplum oluşturmaya katkıda bulunmak amacıyla, kadınların yaşamlarını iyileştirme çabalarına destek olmak ve yerel kalkınmadaki liderliklerini güçlendirmek için çalışmaktadır. Vakıf, bu doğrultuda bireysel ve kolektif kapasite geliştirme, kooperatifleşme, ekonomik güçlenme ve afet/göç alanlarında programlar yürütmektedir (Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı, 2022). KEDV, 2002 yılında kurduğu Maya Mikro Ekonomik Destek İşletmesi ile kendi işini kurmak isteyen dar gelirli kadınlara ortalama 1000 TL civarında 6-12 ay vade ile küçük krediler vermektedir. Şimdiye kadar 14.000'in üzerinde kredi dağıtılmıştır (Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı, 2022). MAYA üç farklı mikro kredi hizmeti sunmaktadır. Bunlar: Dayanışma Grup Kredisi, Bireysel Kredi ve İhtiyaç Kredisi'dir.

11 Haziran 2003 tarihinde Diyarbakır'da Türkiye İsrafı Önleme Vakfı (TİSVA) tarafından kadınlara mikro kredi ve destek vermek amacıyla Prof.Dr. M. Yunus ile ortak olarak, Türkiye Grameen Mikro Finans Programı (TGMP) başlatılmıştır (Türkiye Grameen Mikro Finans Programı, 2022). TGMP tarafından verilen krediden, yoksullukla mücadele kapsamında kadınlar yararlanabilmektedir. Türkiye genelinde 97 şubesi bulunmaktadır. İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan 13 ilden 12'sinde mikro kredi veren şubesi yer almaktadır.

Kredi alabilmek için; • Bir mikro işletme fikri oluşturulmalıdır. İlk çekilen kredi en fazla 1.500 TL olabilir. • Kredi ile ilgili bulunulan ildeki TGMP şubesinden telefonla bilgi alınabilir ya da şube ziyaret edilebilir. • Mahalleden iş fikri olan beş kadınla bir grup oluşturmanız gerekmektedir. Gruptaki kadınlar yakın akraba olamaz. Örneğin, anne ve kızları, kardeşler, gelin-görümce, hala-yeğen, vb. aynı grupta olamaz. Kısaca iş fikri olan, işi için gerekli kredi miktarını / bütçesini bilenler kadınlar, 3 günlük eğitimden sonra kredi alabilmektedir. (Türkiye Grameen Mikro Finans Programı, 2022)

TGMP şubelerinde başlangıçta Temel Kredi, Girişimci Kredisi, Hayvancılık Kredisi, Sosyal Kalkınma Kredisi ve İletişim Kredisi olmak üzere beş çeşit kredi hizmeti verilmiştir.

***Temel kredi**, mikro kredi almak isteyen dar gelirli kadınlara ilk yılda en fazla 1.500 TL tutarında verilen kredidir. **Girişimci Kredisi**, Temel Kredi alanlar arasından ticari potansiyeli yüksek, başarılı, iş kadını olma yolunda önemli adımlar atmış ve bunu kanıtlamış olan kadınlara verilen kredidir. Birinci yıldan sonra her yıl en fazla 1.000 TL artırılarak verilmektedir. **Hayvancılık Kredisi**, hayvan yetiştiriciliği*

yapmak isteyen kadınlara 2.000 TL'ye kadar verilen kredidir. 26 haftada geri ödenmektedir. ***Sosyal Kalkınma Kredisi****, mikro kredi kullanan kadınların, ek gelir elde etmesine destek olmak amacıyla verilen kredidir. Kadınlar, temizlikten kozmetiğe 15 çeşit ürünün ticaretini yapabilmektedir. 46 haftada geri ödenmektedir.* ***İletişim Kredisi****, mikro kredi kullanan kadınların, teknolojik gelişmelerden yararlanabilmesi amacıyla verilen ek kredidir. Bu kredi sayesinde mikro kredi alan kadınlar, akıllı telefon sahibi olmaktadır. 46 haftada geri ödenmektedir.*

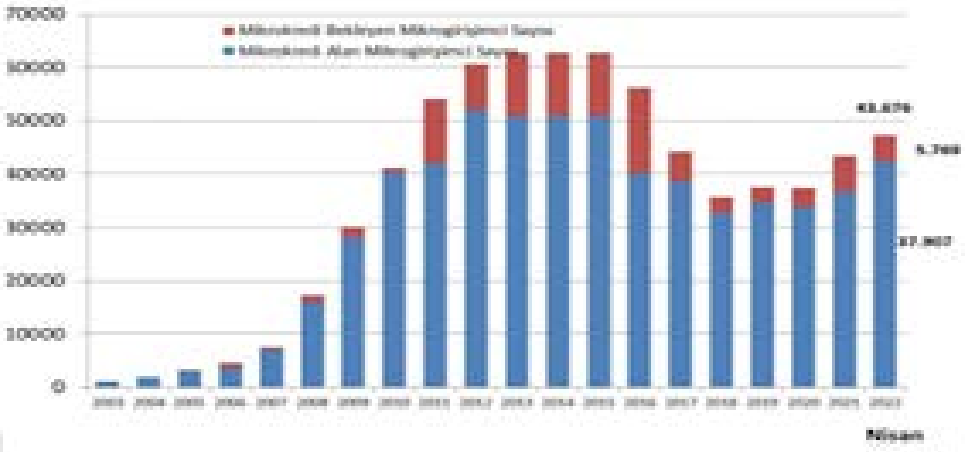
Ancak yaşam koşullarının giderek zorlaşması, mikro krediye olan ihtiyacın artması, kadınların girişimcilik konusunda daha fazla cesaretlenmesi gibi nedenlerle mikro krediye başvuran kadınların sayısı gün geçtikçe artmaktadır. TGMP, artan talepleri karşılayabilmek için 2023 yılında verdiği kredi miktarlarını ve türlerini güncellemiştir. Temel Kredi ve Girişimci Kredisi'nin alt limiti 1.000 TL, üst limiti 10.000 TL olarak belirlenmiştir. Doğrudan Hayvancılık Kredisi olarak verilen kredi türü artık kullandırmamaktadır. İletişim Kredisi'nin ismi Teknoloji Kredisi olarak değiştirilmiştir. Daha önce verilen kredilerden farklı olarak Başlangıç Kredisi, Faaliyet Kredisi, Gelişim Kredisi, Büyüme/ Hepitalist Kredisi verilmeye başlanmıştır.

Başlangıç Kredisi*, mikro kredi sistemiyle ilk defa tanışan ve bir iş yapma fikri olan dar gelirli kadınların mikro kredi sistemine daha çabuk alışabilmesini sağlamak amacıyla verilen kredidir. Başlangıç Kredisi'nin alt limiti 1.000 TL, üst limiti ise 3.000 TL'dir. 33 haftada geri ödenmektedir.* ***Faaliyet Kredisi****, alt limiti 1.000 TL, üst limiti ise 7.000 TL olan kredi türüdür. 46 haftada geri ödenmektedir.* ***Gelişim Kredisi****, beş yıl ve üzerinde düzenli bir şekilde kredi kullanan, gelir getirici faaliyetlerde bulunarak aile ve ülke ekonomisine katkı sağlayan mikro girişimcilere verilen kredidir. Kredinin alt limiti 7.000 TL, üst limiti ise 10.000 TL'dir. 46 haftada geri ödenmektedir.* ***Büyüme/ Hepitalist Kredisi****, beş yıl ve üzerinde düzenli bir şekilde kredi kullanan, gelir getirici faaliyetlerde bulunarak aile ve ülke ekonomisine katkı sağlayan mikro girişimcilere verilen kredidir. Kredinin alt limiti 7.000 TL, üst limiti ise 10.000 TL'dir. 46 haftada geri ödenmektedir (www.tgmp.net)*

TGMP kredi dışında, Mikro Sigorta, Mikro Konut Sigortası ve Gönüllü Tasarruf hizmetleri de vermektedir. Kredi tipine bağlı olarak geri ödemeler 26 ila 46 hafta arasındadır. Mikro kredi sisteminde TGMP, sadece finansal yardım yapan, diğer bir ifadeyle kredi veren konumunda değildir; aynı zamanda kredi tahsilatı yapan taraftır. Kredilerin tam ve zamanında geri ödenmesinden de sorumludur. Bu nedenle, TGMP geri ödemeleri yakından takip etmektedir.

Mikro finans şubeleri, kişi veya kuruluşlardan sağlanan bağışlar ve İl Özel İdaresi Kanunu çerçevesinde sağlanan fonlarla oluşturulmaktadır. Kaynağın önemli bir kısmı ise bağışçılardan gelmektedir. Her yeni bağış, yeni bir / birçok kadına destek anlamına gelmektedir.

TGMP yoksulluk ve eşitsizliği ortadan kaldırma amacıyla valilikler, il ve özel idareleri, yerel ve uluslararası sivil toplum kuruluşları ve insani yardım kuruluşları gibi çeşitli kurumlarla güçlü iş birliği yapmaktadır. CARE International, Alman Sparkassenstiftung for International Cooperation (Deutsche Sparkassenstiftung Für Internationale Kooperation -DSIK) ve Kiva, iş birliği yaptığı kurumlardır. TGMP ve DSIK arasındaki iş birliği kapsamında 31 Aralık 2021 tarihi itibariyle, 1603'ü Suriyeli, 708'i Türk olmak üzere toplam 2311 dar gelirli mikro girişimciye ulaşılmıştır. Kiva, merkezi San Francisco, California'da bulunan, 80'den fazla ülkedeki dar gelirli girişimcilere "Kitle Fonlaması (Crowd-Funding) Modeli"ni kullanarak internet üzerinden kredi almalarını sağlayan, kâr amacı gütmeyen bir kuruluştur. TGMP ile Kiva arasındaki iş birliği protokolü 2021 yılında imzalanmıştır. Kiva Yatırım Komitesi, finansal kaynaklara erişemeyen mülteci ve topluluklara yönelik mikro kredi faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için TGMP'ye kredi sağlamıştır. Proje kapsamında, il ve şube sınırlaması olmaksızın Türkiye'deki herkes Kiva mikro kredisinden faydalanabilmektedir. Proje kapsamında, 19'u Suriyeli, 342'si Türk olmak üzere toplam 361 dar gelirli mikro girişimciye ulaşılmıştır (www.tgmp.net). 2003 yılında 2 şubeyle hizmet veren TGMP, 2014 yılında şube sayısını 110'a yükseltmiştir. 2014 yılı, şube sayısının en fazla olduğu yıldır. 2022 yılında 96 şubeyle hizmet verirken, 2023 Ocak ayında şube sayısı 97'ye yükselmiştir. Şube sayısının yıllar itibariyle artması daha fazla kadın girişimciye ulaşma olanağı tanımış ve yeni girişimcilerin başvuruda bulunmalarını teşvik etmiştir diyebiliriz. Şekil 2'de Nisan 2022 itibariyle mikro kredi alan ve bekleyen kişi sayısı yer almaktadır.

Şekil 2. Mikrogirişimci sayıları

Kaynak: TGMP, 2022.

Nisan 2022 itibariyle kredi alan 37.907, kredi bekleyen 5.769 kişi bulunmaktadır. Ocak 2023'te kredi alan 39.825, kredi bekleyen 5.377 kişi bulunmaktadır (www.tgmp.net). Yoksullukla mücadele ve kadın girişimciliğini desteklemesi bakımından mikro kredilerin önemli bir yere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bankaların faiz oranlarının yüksek olması, geliri düşük olan kişilere kredi vermemesi, kredi verirken kefalet, teminat, ipotek istemesi gibi sebeplerle kadın mikro girişimcileri ticari bankalar yerine mikro kredi kullanmaya yönelmektedir. Şekil 3'de TGMP şubelerinden yıllar itibariyle verilen, toplam kredi miktarı yer almaktadır. Nisan 2022 itibariyle 1,3 milyar TL kredi dağıtılmıştır. Bu rakam Ocak 2023 itibariyle 1,4 milyar TL'ye yükselmiştir (www.tgmp.net).

Şekil 3. TGMP Yıllar İtibariyle Dağıtılan Toplam Kredi

Kaynak: TGMP, 2022

2.1. Mikro Kredi ve Girişimcilik

Kadınların aldıkları krediyi girişimcilik için kullanması önemli hale gelmiş ve tüm dünyanın ağırlık verdiği bir konu haline dönüşmüştür. Bu bağlamda kadın girişimciliği ile ilgili bilimsel araştırma ve yayınlar yapılmaya devam edilmekte, ilgili literatür gelişmektedir. Girişimcilikle ilgili çalışmalar incelendiğinde, klasik anlamda girişimcinin kendi işini kuran, üretim faktörlerini bir araya getirerek

üretimde bulunan ve sonuçta kar elde etmeyi amaçlayan kişi olarak tanımlandığı gözlenebilir. "Girişimci, diğer üretim faktörleri olan emek (insan), sermaye (milli servet) ve doğal kaynağı (hammadde/toprak) bir araya getiren kişi olduğundan insan ihtiyaçlarının karşılanması için oldukça önemli bir diğer üretim faktörüdür" (Tekin, 2022:14). Literatürdeki girişimcilik tanımlarında cinsiyet ayrımı yapılmamış hem kadınlar hem de erkekler girişimci olarak nitelendirilmiştir. Yaşam koşullarının ve iş hayatının ve günden güne zorlaşmasıyla, özellikle "cinsiyete dayalı iş bölümü sonucu kadınların daha düşük ücretli işleri yapması erkeklerin kadınlar üzerindeki maddi avantajını pekiştirmiş; kadınların evle ilgili sorumlulukları ise onların işgücü piyasasındaki aşağı konumlarını güçlendirmiştir.

Kadınlara düşük ücret, daha az hak ve daha az ilerleme fırsatları sunulmuş ve kadınların işgücü piyasası içindeki zayıf konumu onların aile içindeki tabi (doğal) konumlarını pekiştirmiştir" (Adaçay, 2018: 360). Bütün olumsuzluklara rağmen yoksullukla mücadele etmeyen çalışan kadınlar, ekonomik bağımsızlıklarını kazanmak ve istihdamın bir parçası olabilmek adına iş hayatında var olmaya devam etmektedirler. İşletmelerin cinsiyetçi dayatmalarına karşı çıkan kadınlar, kendilerine sağlanan mikro krediler sayesinde kendi işletmelerini kurmaktadır. Kendi işletmesini kuramayanlar ise evde üretim yaparak kendi ayakları üzerinde durmaya çalışmaktadır. Kendi işletmesini kuranlar girişimci mikro kredisinden, evde üretim yapanlar ise temel mikro krediden yararlanabilmektedir. Kendi işletmesini kuran girişimci kadınlar, çevrelerindeki diğer kadın girişimcilere örnek olmakta, özgüven ve saygınlıkları artan kadınlar hem çevrelerinde hem de aile içinde söz sahibi olmaktadırlar. Başarılı girişimcilik örneklerini gören kadınların sayısı her geçen gün artmakta ve kadın girişimciliği adına mikro krediye başvuru yapılma oranı da artmaktadır.

Kadın girişimciliğinin desteklenmesi ve yoksulluk önleme politikası olarak tanımlanan mikro kredinin uygulamada yoksulluğa bir çözüm olup olmadığı sorusu, bu araştırmanın temelini oluşturmaktadır.

2.2. Literatür taraması

Mikro finansman, mikro kredi, mikro kredinin yoksulluk önlemede etkili bir yöntem olup olmadığı, yoksullukla mücadele eden kadınların mikro kredi kullandıktan sonraki yaşamları literatürdeki çeşitli çalışmalarla ortaya konmuştur. Araştırmanın konusuyla paralel olarak literatürde yapılan temel çalışmalar aşağıda yer almaktadır.

Foster ve diğerleri 2003 yılındaki çalışmalarında mikro finansın her zaman doğru finansman aracı olmadığını belirtmiştir. Bazı durumlarda kadınların problemlerinin küçük bağışlar, iş ve eğitim programları ile çözüme kavuşturulabilir olduğunu vurgulamıştır.

Bossoutrot 2005 yılındaki çalışmasında mikro finansın, olumlu yayılma etkisi ile köylerde yoksulluğun azalmasında yardımcı olduğunu tespit etmiştir.

Sakarya 2005 yılındaki çalışmasında yerel kalkınmanın temel dinamiği olarak görülen ve birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkede başarıyla uygulanan mikro finans sistemi geniş olarak ele almış ve Türkiye'deki durumu incelemiştir. Bir diğer boyut olarak yerel kalkınmaya olan katkıları değerlendirilip bu konuda öneriler getirmiştir. Khandker'ın 2005 yılındaki çalışmasında, mikro finansla ilgili en dikkat çeken sorunun, faiz oranının yüksekliği olduğu vurgulanmıştır. Bu sorunun aşılması için MFK tarafından likiditesi yüksek, ucuz kaynak bulunması gerektiği önerilmiştir. Mikro krediye olan talep, aile yapısı, köy ve grup seviyesine, tarla gibi fiziksel donanımlara ve eğitim gibi kişisel sermayeye bağlı olarak ölçülmeye çalışılmıştır.

Dündar, 2007 yılında mikro finans ile ilgili teorik bir çalışma ortaya koymuştur. Bu kapsamda Türkiye'deki ve dünyadaki mikro finans uygulamalarını araştırmıştır. Ülke bazında önem arz eden uygulamaların açıklandığı bu çalışmalarda sunulan hizmetler, tarihi gelişimleri ve sonuçları irdelenmiştir.

Tokmakçıoğlu'nun 2007 çalışmasına göre, Türkiye'de mikro finans hizmetleri sadece Grameen Banka'sının iştiraki olan TGMP tarafından sağlanmaktadır. Ancak bu hizmetlerde mikro kredi ön plana çıkmaktadır. Bu hizmet de hedef kitlenin kısıtlanmasına neden olmuştur. Bu hedef kitleyi genişletmek ve daha geniş pazara ulaşmak için mikro murabahanın kullanılabileceğini belirtmiştir.

Gökyay, 2008 yılındaki çalışmasında Türkiye'deki mikro kredi uygulamalarını incelemiştir ve istihdam üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Çalışma sonucunda yoksul insanların sağlanan finansman destekleri

sayesinde bir iş sahibi oldukları görülmüştür ancak daha geniş açıdan bakıldığında böyle uygulamaların yaygınlaştırılmasının toplumsal refahın artırılmasında en temel uygulama olduğu konusunda şüpheler bulunduğu belirtilmiştir.

Şimşek 2009 yılındaki çalışmasında mikro finans sisteminin yoksullukla mücadeledeki etkisinin ve Türkiye'de özellikle Ege bölgesindeki uygulanabilirliğini incelemiştir. Muğla merkeze bağlı köylerde 408 kişiye anket uygulanmıştır. Ankete katılan kadınların %81'inin tasarruf yapamadığı, borçlanma yöntemleri incelendiğinde ise sadece %34'ünün banka aracılığıyla borçlanabildiği tespit edilmiştir. Katılanların sadece %23'ü düzenli olarak bir bankayla çalışmakta ve %87'sinin geçmişte bir girişimcilik deneyimi olmadığı tespit edilmiştir. Katılımcıların %76,8'lik kısmı gerekli koşulların sağlanması durumunda girişimde bulunacaklarını ve başarılı olacağına inandıklarını belirtmişlerdir. Yapılmak istenen işlerde ise el işlemesinin ve halı dokumacılığının ağırlık kazandığı ortaya konmuştur.

Karapınar 2010 yılındaki çalışmasında Bursa'daki en eski 104 mikro kredi kullanıcısı kadına ulaşmış ve kadınların kişisel, ailevi ve ekonomik profillerini çıkartmıştır. 53 11 kadınla yapılan derinlemesine görüşmelerde, kadınların hayat hikâyelerinden mikro kredi ve yoksulluk hakkındaki düşüncelerine kadar daha ayrıntılı bulgular elde edilmiştir. Derinlemesine görüşmeler çalışmanın nitel kısmını oluşturmuştur. Elde edilen veriler değerlendirildiğinde, mikro kredi hizmetinden yararlanan kadınların hemen hepsinin aile geliri "biraz" veya "çok" artmıştır. Kredi geri ödemelerinde "hiçbir zaman" zorlanmamaktadırlar veya "nadiren" zorlanmaktadırlar. Mikro krediyi tercih etmelerindeki en önemli neden, mikro finans sisteminin cezai işlemlere başvurmaması ve yüksek kredi faizi kullanmamasıdır. Bu nedenle kadınların %85'inin yeniden mikro kredi kullanmak istediği tespit edilmiştir.

Şahin 2010 yılındaki çalışmasında girişimcilik, kadın girişimcilik ve mikro kredi üzerine dünyada ne yönde gelişmeler olduğunu ve bu gelişmelerin Türkiye'deki yansımalarını incelemiştir. Teoriye yönelik çalışmalar dışında mülakat yöntemi ile Sakarya'da bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırma sonuçlarına göre kadınların girişimci olma isteklerinin başında "aile geleneği olması" dikkat çekicidir. Katılımcıların çoğu mikro krediyi "mal alımı" için kullanmıştır.

Ceyhan, 2010 yılındaki çalışmasında Türkiye'deki ve dünyadaki mikro kredi uygulamalarını inceleyerek istihdam üzerindeki etkisini araştırmıştır. Kavaman ilinde uygulama yapmıştır. Bu uygulama sonucunda mikro kredi faaliyetlerini düzenleyici ve sektörü teşvik edici bir yasaya acil ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir. Bu tür bir yasa sayesinde hem ilgili kuruluşların farklı yükümlülüklerde karşılaşma olasılığının ortadan kalkmış olacağını hem de sektöre girmek isteyen kuruluşlar önündeki yasal belirsizlik ortamının giderilmiş olacağını vurgulamıştır.

Akkul 2011 yılındaki çalışmasında mikro- kredinin cinsiyetler arası gelir eşitsizliğine çözüm olup olmadığını araştırmıştır. Bilecik ilinde mikro kredi kullanan 691 kadından 250 tanesine anket yapılmıştır. 54 Anket sonuçlarına göre; küçük ölçekli kredilerle yeni işler kuran ya da mevcut işlerini finanse eden bu kadınların yaşamları mikro-krediden önceki ve sonrası olarak ikiye ayrılmıştır. Mikrokredinden sağlanan en büyük fayda; gelir bakımından erkeklerle kadınlar arasında bulunan uçurumu yok etmiş olmasıdır. Finansal özgürlüklerine kavuşan ya da mevcut gelirini artıran kadınlar; hane harcamalarında söz sahibi olmuş, hane içindeki karşı cinslerle ilişkilerindeki hiyerarşik düzenden uzaklaşıp, demokratik bir düzene geçiş yapmışlardır. Ayrıca ev dışına çıkmaya, dış dünyayla kaynaşmaya başlayıp sosyalleşme konusundaki eşitsizliğin de sonunun geldiğinin kanıtı olan bu kadınlar, hemcinslerine mikro-kredi kullanmalarını tavsiye etmiştir.

Şengür 2011 yılındaki çalışmasında, Eskişehir ili mikro kredi kullanıcılarının kredi kullanımı öncesi ve kredi kullanımı sonrası yaşamları arasında gelir, refah, statü, sosyalleşme vb. açılardan bir değişim meydana gelip gelmediğini araştırmıştır. Kredi öncesi yoksul olarak nitelendirilebilecek seviyede bir gelire sahip olan kredi müşterisi kadınların oranı, kredi kullanımı sonrası düştüğ göstermiştir. Kredi müşterisi kadınların büyük çoğunluğunun krediyi el işi yapmak, kendi işlerini kurmak ya da mevcut işlerini büyütmek için kullandığı görülmüştür. Kadınların bu iş kollarına girmiş olmalarının doğrudan ya da dolaylı olarak istihdama katkı sağladığı tespit edilmiştir. Ankete katılan kadınların %68'inin kredi kullanımı ile özgüven artışı yaşadığı belirtilmiştir.

Akbulaev 2012 yılındaki çalışmasında bir finansman türü olarak mikro finans sistemi üzerine ileri sürülen görüşleri, yapılan uygulamaları ortaya koymayı ve bilimsel açıdan yorumlamayı amaçlamıştır. Çalışmada mikro kredi ile başlatılan uygulamanın diğer gelişmekte olan ülkelerde aynı başarıyı elde

edememesinin sebepleri araştırılmıştır. Dünyada altı bölgede faaliyet gösteren ve çeşitli ülkelerden seçilen 680 adet mikro finansman organizasyonlarına anket gönderilmiş ve 59 ülkeden toplam 216 mikro finansman sağlayıcısından yanıt alınmıştır. Anket yaş grubu, eğitim düzeyi, çalışma pozisyonu, personel sayısı, kurumun yaşam süresi, kurumun hukuki yapısı, müşteri kitlesi, başarı ölçütü, hizmet ürünleri ve faaliyet amaçları risk kaynakları, riskten korunma stratejileri, stratejik amaçlar ve özellikle de sosyo-ekonomik amaçlarının düzeylerini ölçmeye çalışan sorulardan oluşmaktadır. Sonuç olarak mikro finansman sağlayıcılarının her ülkede başarılı olması için ilk başta sağlam bir yasal ve kurumsal alt yapının oluşturulmasının, hizmet sağlayacağı müşteri kesiminin ve ihtiyaçlarının tespit edilmesinin önemi vurgulanmıştır.

Kabakçı 2012 yılındaki çalışmasında, mikro kredi uygulamasının, yoksulluğu önlemekte başarılı olup olmadığını tespit etmek ve mikro kredi kullanıcısı kadınların hayatlarında bu uygulamanın ne gibi değişiklikler sağladığını belirlemek amacıyla Eskişehir ilinde bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın bulguları; mikro kredi kullanıcısı kadınların yoksulluktan kurtulmalarının sadece elde etmiş oldukları sermaye ile mümkün olmadığını; üretikleri ürünlerde gösterdikleri yenilikçi düşüncelere, girişimcilik özelliklerine, diğer üreticiler ile rekabet edebilmelerine ve daha çok müşteri sayısına ulaşmalarına bağlı olduğunu göstermiştir.

Yayla 2012 yılındaki çalışmasında Türkiye Grameen Mikro kredi Programı'nın (TGMP) Eskişehir'deki katılımcıların gelir seviyeleri üzerindeki etkisini analiz etmiştir. Anket yoluyla elde edilen veriler parametrik olmayan istatistiksel testlerle değerlendirilmiştir. Program katılımcılarının yoksulluk durumu, yürüttükleri mikro-işlerin özellikleri, programın bu mikro-işlerin kâr seviyeleri üzerindeki etkisi ve kâr seviyelerinin diğer değişkenlerle ilişkisi detaylı olarak incelenmiştir. Sonuçlar TGMP Eskişehir şubesinin en fakir kadınların lehine ya da aleyhine ayrım yapmadığını, katılımcıların mikro-işlerinin geleneksel düşük kârlı işler üzerinde yoğunlaştığını, programın bazı mikro-işlerin kâr seviyesini pozitif yönde etkileyebildiğini ama bunun bütün katılımcılar için geçerli olmadığını ve programın etkisinin mikro-işler için harcanan kredi miktarıyla pozitif ilişkili olduğunu göstermektedir. TGMP'nin tek başına yoksulluğa çözüm olamayacağı gözlemlenmiştir. Artan 2013 yılındaki çalışmasında mikro kredinin kalkınma boyutunda kadın yoksulluğu ile mücadelede ne derece etkili bir araç olduğu araştırılmıştır. Araştırma sonucunda mikro kredinin pozitif ve negatif yönleri ortaya konmuş; mikro kredi başarılı ya da başarısızdır şeklinde bir değerlendirmeye gidilmemiştir. Yoksullukla mücadelede mikro kredinin diğer aktörler ve araçlar ile entegre edilmesi ve ilgili kurum ve politikalarla desteklenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Tümen 2013 yılındaki çalışmasında kadın yoksulluğu ve kadın girişimciliği ile ilgili literatürü incelemiş; dünyada ve Türkiye'de kadın girişimciliğini geliştirmeye ve kadın yoksulluğunu azaltmaya yönelik programlar ve bunları yürüten kurum ve kuruluşları özetlemiştir. Çalışmada ayrıca Antalya'da yürütülen Türkiye Grameen Mikrofinans Programı (TGMP) mikro kredi programından yararlanan kadınlar üzerine yürütülen bir saha çalışmasının bulguları raporlanmıştır. Mikro kredi kullanımının kadınları yoksulluktan kurtarmaya yeterli olmadığı, onlara belli bir girişim gücü kazandırdığı ve hayatlarını genellikle olumlu yönde etkilediği ortaya konmuştur.

Aygar 2013 yılındaki çalışmasında Türkiye'deki ve dünyadaki mikro finans uygulamalarını araştırmıştır ve bu uygulamaları geliştirmek amacıyla önerilerde bulunmuştur. Bu çalışma teorik olarak yapılmıştır ve özellikle fon sağlama açısından neler yapılabileceğini vurgulamaktadır.

Sürücü 2015 yılındaki çalışmasında uygulanmakta olan mikro kredi sisteminin yoksulluğa çare olmakta ne derece başarı sağladığını araştırmıştır. Konya ilinde mikro kredi alan kadınlar üzerinde yapılan anket çalışmasında, uygulamanın kadınların yaşamları üzerinde yapmış olduğu etkiler araştırılmıştır. Araştırmanın bulguları; mikro kredi programından kredi almış kadınların yoksunluklarının almış oldukları bu sermaye ile giderilemeyeceğini, üretimini yapmış oldukları ürünlerde göstereceksiler performans ile rekabet ortamında rekabet edebildikleri takdirde yoksunluktan kurtulabileceklerini göstermiştir.

Demir 2015 yılındaki çalışmasında yoksulluk, istihdam ve mikro kredi kavramlarını detaylı şekilde incelemiştir. Tokat ili merkezinde tarama tekniği kullanılarak yapılan saha araştırması ile mikro kredi uygulamalarının olumlu ve olumsuz yanlarının belirlenmesine, üyelerin demografik, sosyo-ekonomik özelliklerin tespit edilmesine yönelik "Mikro kredi Etkinliği Ölçeği" geliştirilmiştir. Yapılan analizler

sonucunda mikro kredi uygulamalarının asıl amacı olan yoksullukla mücadele ve istihdam yaratma etkinliğinin sınırlı düzeyde kaldığı, sistemin uygulanma etkinliği ve kendini gerçekleştirme/sosyo-psikolojik özelikler kapsamında daha etkin bir yapı gösterdiği tespit edilmiştir.

Mengü 2016 yılındaki çalışmasında genelde sosyal sorun, özelde de yoksulluk üzerine bir müdahale biçimi olarak sunulabilecek olan sosyal girişimci yaklaşımını literatüre kazandırmaya çalışmıştır. Bu noktada dolaylı ve doğrudan şekilde özetlenen yoksulluğa müdahale biçiminde sosyal girişimci yaklaşım, kamu harcamaları, reformlar ve mücadele programları olarak üç türünün her biriyle ilişkilendirilebildiği için daha çok yoksulluğa doğrudan bir müdahale biçimi olarak görülebileceği vurgulanmıştır. 61 Grameen Mikro kredi Modelinin söz konusu bağlamda sahip olduğu bileşenleri ve yerine getirdiği işlevleriyle sosyal girişimciliğin başarılı bir örneği olarak sunulabileceği ama bu modelin belli niteliklerini taşımakla birlikte sosyal girişimciliğin çerçevesinin dışına taşmakta olduğu da gözlenmiştir.

Eral 2018 yılındaki çalışmasında mikro kredi uygulamalarına ait örnekler incelenmiş ve mikro kredilerin kadınların ekonomiye kazandırılmasında ne kadar etkili olduğunu saptanmaya çalışılmıştır. Kadın girişimcilerin düşüncelerinden yola çıkılarak, mikro kredi uygulamalarında genel olarak bir memnuniyet söz konusu olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada kadınların hepsi belirli bir kazanç elde etmekle kalmayıp, öz güven, motivasyon, sosyallik, iletişim, söz hakkı vb. gibi özellikleri de yaşantılarında ön plana çıkardığı vurgulanmıştır. Araştırma sürecinde, mikro kredi kullanan veya kullanmayı düşünen kadınların sistem üzerindeki eleştirileri de dikkate alınarak, deneyimsizlik, bilgi eksikliği, kurum veya kuruluşlardaki gerek maddi gerek manevi destekteki standartlaşma gibi sorunların yaşandığı gözlenmiştir. Kadınların girişimciliğe özendirilmesi ve desteklenmesi konusunda devlet tarafından yapılacak olan düzenlemelerin kalitesinin yükseltilmesinin, istihdamın arttırılmasının, ekonominin gelişmesinin, Türkiye çapında yoksulluk envanteri çalışmalarının il, ilçe, mahalle bazlı düzeyde belirlenmesinin daha duyarlı ve bilinçli bir toplumun yetişmesinde etkili olacağı vurgulanmıştır.

Meneviş 2019 yılındaki çalışmasında, mikro kredi uygulamalarının özellikle kadın yoksulluğu ile mücadelede ve kadının güçlenmesi bağlamında önemli ve etkili bir uygulama olduğu savunulduğu halde mikro kredinin geçici bir çözüm olmaktan, toplumsal cinsiyet rollerini pekiştirmekten ve kadının bağımlılığını farklı bir boyuta taşımaktan öteye gidemediğini savunmaktadır.

3. Araştırmanın Metodolojisi

3.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Eskişehir'de yaşayan, farklı eğitim ve gelir seviyesine sahip olan kadınların, yaşamlarını idame ettirebilmeleri, kendi işletme ortamlarını oluşturmaları veya geliştirebilmeleri için aldıkları mikro kredilerin, onların sosyo-ekonomik ve girişimcilik hayatlarına nasıl bir etki oluşturduğu, araştırmanın konusudur. Bu araştırma, yoksullukla mücadelede kadının güçlendirilmesi için "Türkiye Grameen Mikrofinans Programı" tarafından verilen mikro kredilerin kadın girişimciliğine ve kadın girişimcilerin sosyo-ekonomik hayatına etkisini değerlendirmek amacıyla yapılmaktadır.

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırma, Eskişehir TGMP şubesinden kredi almış ihtiyaç sahibi kadınlarla gerçekleştirilmiştir. Veri analizinin ilk bölümünde anket, ikinci bölümünde yarı yapılandırılmış mülakat soruları kullanılmıştır. Araştırma evrenini İç Anadolu Bölgesi'nde Türkiye Grameen Mikrofinans Programı'ndan kredi alan kadın girişimciler oluşturmaktadır. İç Anadolu bölgesinde yer alan ve Türkiye Grameen Mikrofinans Programı şubesi olan Eskişehir ili, örneklem olarak seçilmiştir.

3.3. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Varsayımları

Araştırma verilerinin, dernek üyesi olan 217 katılımcıdan elde edilmiştir. Buna karşın dernek üyesi olmayan yönetim danışmanlarının sayısıyla ilgili bir veriye ulaşılamamıştır. Katılımcı olan ve dernek üyesi olan bu danışmanların, yönetim danışmanlarını temsil ettiği varsayılmıştır. Araştırmanın bir diğer sınırlılığını ise, araştırma verileri 10.04.2019- 31.10.2019 tarihleri arasında elde edilen verilerdir. Bu yönüyle araştırma, kesitsel tipte bir nicel araştırmadır. Araştırmada yönetim danışmanlığı başarısı, "bütçe ve zaman uyumu, hedeflere ulaşma derecesi, karlılık, büyüme ve genişleme faktörleri" ile

sınırlandırılmıştır. Son olarak, katılımcıların, anketi doldıran katılımcıların, anket sorularını yeter düzeyde anladıkları ve verdikleri cevaplarda dürüst oldukları varsayılmıştır.

Araştırma kapsamında yer alan dar gelirli kadınların tamamına anketin online olarak gönderilmesi mümkün olmamıştır. Ayrıca araştırma pandemi sürecindeki karantina, yolculuk kısıtlamaları, resmi işlemlerin sınırlandırılması gibi uzun süreli uygulamalar sırasında gerçekleştirildiği için tüm katılımcılarla yüz yüze görüşme olanağı bulunamamıştır. Bu durum, bölgesel bazda veri toplanmasında da önemli bir kısıt oluşturmuştur. Bu nedenle araştırmada verilere ulaşım kolaylığı sağlaması bakımından Eskişehir ili örneğine odaklanılmıştır.

3.4. Araştırmanın Yöntemi ve Evreni

Araştırmanın analizi iki kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda veri toplama aracı olarak anket formu kullanılmıştır. Hazırlanan ilk anket, 3 bölümden oluşmaktadır. 68 Birinci bölümde demografik bilgilere (yaş, medeni durum, eğitim durumu, çocuk sayısı ve mikro kredi ile kurulan iş) ait sorular, ikinci bölümde kredi kullanımı sonrasında kadınların sosyo-ekonomik durumlarındaki değişimleri ölçen sorular ve son kısmında mikro kredinin girişimciliğe etkisine yönelik sorular yer almaktadır. Sosyo-ekonomik durumlarındaki değişimleri ölçen sorular, Demir'in 2015 yılında yapmış olduğu araştırmada kullanılmak üzere, kendisinin geliştirdiği "Mikrokredi İlkinliği Ölçeği"nden uyarlanarak hazırlanmıştır. Mikro kredinin girişimciliğe etkisine yönelik sorular, Burfu İlter'in 2008 yılında Türkiye Kadın Girişimciler Derneği (KAGİDER) ile yaptığı çalışmada kullanılan anketten geliştirilmiştir. Hazırlanan tüm sorular için uzman görüşü alınmıştır. Anket, pilot çalışması için Eskişehir TGMD' de aktif kredi alan 100 mikro girişimciye uygulanmıştır. Veriler, Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) yöntemiyle analiz edildikten sonra anket soruları yeniden düzenlenmiş ve son şeklini almıştır.

Düzenlenen son anket, 4 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde yer alan demografik bilgilerle ilgili soru sayısı artırılmış; yaş, medeni durum, eğitim, çocuk sayısı, krediyle kurulan iş türü sorularına mikro kredi haber kaynağı, gelir artışı, kullanılan kredi türü ve sayısı eklenmiştir. İkinci bölümde sosyo-ekonomik durumlarıyla ilgili sorular, üçüncü bölümde girişimcilik ile ilgili ve dördüncü bölümde pandemi ile ilgili sorular yer almaktadır. Demografik bilgiler dışındaki tüm sorular, 5'li Likert Ölçeği (kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, kararsızım, katılıyorum, kesinlikle katılıyorum) kullanılarak hazırlanmıştır.

Anket, TGMD Eskişehir şubesindeki 250 kadın girişimciye uygulanmıştır. Veriler SPSS istatistik programı kullanılarak analiz edilmiştir. Değişkenler arasında karşılaştırma yapmadan önce Normallik Analizi yapılmıştır. Verilere ait Skewness ve Kurtosis değerleri, George ve Mallery'in 2010 yılındaki çalışmasında yer aldığı gibi -2 ile +2 arasında çıkmış ve normal dağılım gösterdiği varsayılmıştır. Bu nedenle analiz için parametrik test tekniklerinden Tek Yönlü ANOVA kullanılmıştır. Analizin ikinci kısmında, ilk kısımda elde edilen veriler dikkate alınarak 10 adet yarı yapılandırılmış mülakat sorusu hazırlanmış ve TGMD Eskişehir şubesine kayıtlı 50 aktif mikro girişimci ile mülakat yapılmıştır. Mülakat yapılabilmesi için TGMD Eskişehir şubesi yetkililerinden izin alınmış ve kişisel verilerin korunmasına özen gösterilmiştir. Sorulara verilen cevapların düzenlenmesinden sonra derinlemesine analiz yapılmıştır.

Katılımcıların %52,8'i 41-60; %40,4'ü 21-40 yaş aralığındadır, %59,6'sı evli, %53,2'si orta okul-lise mezunu, %32,4'ü iki çocuk sahibi, %17,6'sı aldığı mikro krediyle ticaret yapıyor, %33,2'sinin aldıkları krediyi diğer (gelinlik mağazası, hediyelik eşya, pide dükkânı, ahşap boyama, pazarcılık, sağlıklı yaşam ürünleri ve dövme dükkânı) iş kolunda kullanmış, %52,8' i mikro kredi verildiğini TGMP personelinden öğrenmiş, %34'ünün mikro kredi alıp iş kurduktan sonra geliri 501-1000 TL arasında artmış, %29,2'si beş ve üzerinde Temel Kredi kullanmış, %30'sı hiç Girişimci Kredisi almamış, %94,4'ü Hayvancılık Kredisi almamış, %46,8'i Sosyal Kalkınma Kredisi almamış, %56'sı da İletişim Kredisi kullanmamıştır.

4. Araştırmanın Hipotezleri ve Bulguları

Demografik bilgilerden sonra anketin ikinci bölümündeki kadın mikro girişimcilerin sosyo-ekonomik durumlarındaki değişimi ölçen ve üçüncü bölümünde mikro kredilerin kadın girişimciliğine etkisini ölçen sorulara verilen cevaplar analiz edilmiştir. Analizde 16 hipotez tek yönlü ANOVA kullanılarak test edilmiştir. Aşağıda kolaylık sağlamak için iki kısım halinde bu hipotezlere ve ANOVA sonuçlarına yer verilmiştir.

4.1. Mikrokredi kullanımı sonrası sosyo-ekonomik durumlarına ilişkin bulgular

ANOVA analizi ile test edilen "Mikro kredi kullanımı sonrasındaki sosyo-ekonomik durum" ile ilgili ilk grup hipotezler şöyledir:

$H_{1,0}$: Mikro kredi kullanımı sonrasındaki sosyo-ekonomik durum eğitime göre farklılık göstermemektedir.

$H_{1,1}$: Mikro kredi kullanımı sonrasındaki sosyo-ekonomik durum eğitime göre farklılık göstermektedir.

$H_{2,0}$: Mikro kredi kullanımı sonrasındaki sosyo-ekonomik durum kurulan işe göre farklılık göstermemektedir.

$H_{2,1}$: Mikro kredi kullanımı sonrasındaki sosyo-ekonomik durum kurulan işe göre farklılık göstermektedir.

$H_{3,0}$: Mikro kredi kullanımı sonrasındaki sosyo-ekonomik durum gelir artışına göre farklılık göstermemektedir.

$H_{3,1}$: Mikro kredi kullanımı sonrasındaki sosyo-ekonomik durum gelir artışına göre farklılık göstermektedir.

$H_{4,0}$: Mikro kredi kullanımı sonrasındaki sosyo-ekonomik durum Temel Kredi kullanım sayısına göre farklılık göstermemektedir.

$H_{4,1}$: Mikro kredi kullanımı sonrasındaki sosyo-ekonomik durum Temel Kredi kullanım sayısına göre farklılık göstermektedir.

$H_{5,0}$: Mikro kredi kullanımı sonrasındaki sosyo-ekonomik durum Girişimci Kredisi kullanım sayısına göre farklılık göstermemektedir.

$H_{5,1}$: Mikro kredi kullanımı sonrasındaki sosyo-ekonomik durum Girişimci Kredisi kullanım sayısına göre farklılık göstermektedir.

$H_{6,0}$: Mikro kredi kullanımı sonrasındaki sosyo-ekonomik durum Hayvancılık Kredisi kullanım sayısına göre farklılık göstermemektedir.

$H_{6,1}$: Mikro kredi kullanımı sonrasındaki sosyo-ekonomik durum Hayvancılık Kredisi kullanım sayısına göre farklılık göstermektedir.

$H_{7,0}$: Mikro kredi kullanımı sonrasındaki sosyo-ekonomik durum Sosyal Kalkınma Kredisi kullanım sayısına göre farklılık göstermemektedir.

$H_{7,1}$: Mikro kredi kullanımı sonrasındaki sosyo-ekonomik durum Sosyal Kalkınma Kredisi kullanım sayısına göre farklılık göstermektedir.

$H_{8,0}$: Mikro kredi kullanımı sonrasındaki sosyo-ekonomik durum İletişim Kredisi kullanım sayısına göre farklılık göstermemektedir.

$H_{8,1}$: Mikro kredi kullanımı sonrasındaki sosyo-ekonomik durum İletişim Kredisi kullanım sayısına göre farklılık göstermektedir.

Katılımcıların mikrokredi kullanımı sonrası sosyo-ekonomik durumlarına ilişkin bulgular aşağıda yer almaktadır. Araştırmanın bu bölümünde ANOVA ile test edilen hipotezler ve post hoc test sonuçları yorumlanmıştır. ANOVA değerleri ve post hoc test sonuçları tablolar halinde ilerleyen açıklamalarda kapsam sınırı dahilinde belli ölçülerde sunulmuştur.

Tablo 2. Hipotezlerin ANOVA değerleri (H1,0-H8,0)

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
H₁	Gruplararası	3,487	2	1,743	5,336	,005
	Grup içi	80,702	247	,327		
	Toplam*	*84,189*	*249*			
H₈	Gruplararası	7,641	7	1,092	3,451	,002

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
	Grup içi	76,548	242	,316		
H_3	Gruplararası	22,323	4	5,581	22,101	,000
	Grup içi	61,866	245	,253		
H_4	Gruplararası	10,283	5	2,057	6,790	,000
	Grup içi	73,906	244	,303		
H_5	Gruplararası	6,131	5	1,226	3,833	,002
	Grup içi	78,058	244	,320		
H_6	Gruplararası	1,447	3	,482	1,435	,233
	Grup içi	82,742	246	,336		
H_7	Gruplararası	21,968	5	4,394	17,229	,000
	Grup içi	62,221	244	,255		
H_8	Gruplararası	3,915	4	,979	2,988	,020
	Grup içi	80,274	245	,328		
	Toplam	**84,189**	**249**			

Hipotezlerin ANOVA değerleri ($H_{1.0}$-$H_{8.0}$) $H_{1.0}$; $H_{2.0}$; $H_{3.0}$; $H_{4.0}$; $H_{5.0}$; $H_{7.0}$ ve $H_{8.0}$ hipotezleri reddedildi ve alternatif hipotezler ($H_{1.1}$; $H_{2.1}$; $H_{3.1}$; $H_{4.1}$; $H_{5.1}$; $H_{7.1}$ ve $H_{8.1}$) hipotezleri kabul edilmiştir. Hipotezlere yönelik yapılan analizler sonucunda $H_{6.0}$ hariç tüm bu hipotezler için gruplar arasında %95 güven düzeyinde $p<0,05$ olarak anlamlı fark bulunmuştur. Hangi gruplarda anlamlı fark olduğunu görmek için post hoc testi uygulanmıştır. Post hoc test sonuçlarına göre; Sadece, "$H_{6.0}$: "Mikrokredi kullanımı sonrası sosyo-ekonomik durum hayvancılık kredisi kullanım sayısına göre farklılık göstermemektedir." Hipotezinin tek yönlü ANOVA değerleri açısından gruplar arasında %95 güven düzeyinde $p>0,05$ olarak anlamlı bir fark bulunamadı. Bu nedenle "$H_{6.0}$: "Mikrokredi kullanımı sonrası sosyo-ekonomik durum hayvancılık kredisi kullanım sayısına göre farklılık göstermemektedir." yani sıfır hipotezi kabul edildi. Mikrokredi kullanımı sonrası sosyo-ekonomik durumun eğitim, iş türü ve gelir artışına göre farklılık gösterdiği sonucuna varılmıştır. Ayrıca mikrokredi kullanımı sonrası sosyo-ekonomik durumun "temel kredi", "girişimci kredisi", "sosyal kalkınma kredisi" ve "iletişim kredisi" kullanım sayılarına göre farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Kısacası kullanılan mikrokredi türüne bağlı olarak katılımcıların sosyo-ekonomik durumlarında farklılıklar bulunmaktadır.

- İlkokul ve üniversite mezunu kadın girişimciler arasında anlamlı bir fark tespit edildi. Aynı zamanda ortaokul ve üniversite mezunu kadın girişimciler arasında da anlamlı bir fark bulunmuştur. İlk ve ortaöğretim mezunu kadın girişimciler, üniversite mezunlarına kıyasla kredi kullandıktan sonra sosyo-ekonomik durumlarında daha fazla değişiklik yaşadılar.
- Ev aşçıları ile ticaret, kozmetik, tarım ve hayvancılıkla uğraşan kadın girişimci grupları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Evde yemek pişiren kadın girişimciler, kredi kullandıktan sonra ticaret, kozmetik, tarım ve hayvancılık sektöründe çalışan kadınlara göre daha fazla sosyo-ekonomik değişim yaşıyor.
- Gelirini 0-500 TL arasında artıranlar, gelirini 501-1000 TL, 1001-1500 TL, 1501-2000 TL ve 2001 TL'nin üzerine çıkaran kadınlara göre kredi kullandıktan sonra sosyo-ekonomik yaşamlarında daha fazla değişiklik yaşadı. Geliri 501-1000 TL arasında artanların, geliri 1001-1500 TL arasında, 1501-2000 TL arasında ve 2001 TL üzerinde artan kadınlara göre, kredi kullandıktan sonra sosyo-ekonomik yaşamlarında daha fazla değişiklik yaşandı. Geliri 1001-1500 TL artanların, kredi kullandıktan sonra gelirlerini 2001 TL'den fazla artıran kadınlara göre sosyo-ekonomik yaşamlarında daha fazla değişiklik yaşandı.
- Bir veya iki kez temel kredi alan kadın girişimciler ile dört ve daha fazla kredi alan kadın girişimciler arasında anlamlı farklar tespit edildi. Bir veya iki temel kredi alan kadınlar, krediyi kullandıktan sonra dört veya daha fazla temel kredi alan kadınlara göre daha fazla sosyo-ekonomik değişiklik yaşadılar.
- Hiç girişimci kredisi almayan gruplar ile bir, iki veya üç kez girişimci kredisi alan gruplar ile beş ve daha fazla girişimci kredisi alan gruplar arasında anlamlı fark bulunmaktadır. Beş veya daha fazla girişimcilik kredisi alan kadınların sosyo-ekonomik yaşamlarındaki değişim, hiç girişimcilik kredisi almayanlara veya bir, iki veya üç kez girişimcilik kredisi alanlara göre daha azdı.

Hiç sosyal kalkınma kredisi almayanlar ile iki, üç, dört, beş ve daha fazla sosyal kalkınma kredisi alanlar arasında anlamlı fark bulundu. Sosyal kalkınma kredisini yalnızca bir kez alan grup ile iki, üç ve dört kez sosyal kalkınma kredisi alan grup arasında da anlamlı fark bulundu. Sosyal kalkınma kredisi almayan kadınların sosyo-ekonomik durumlarında iki, üç, dört, beş veya daha fazla sosyal kalkınma kredisi alan kadınlara göre daha fazla değişiklik yaşandı. Sonuçlar oldukça çarpıcı. Bu durum sosyal kalkınma kredisi almayan kadınların temel kredi, girişimci kredisi gibi diğer kredi türlerinden daha fazla yararlandığını gösteriyor. Yani araştırmaya katılan kadın girişimciler için temel kredi ve girişimci kredisi gibi diğer kredi türleri, sosyal kalkınma kredilerine göre sosyo-ekonomik hayatlarını değiştirmede daha etkili oluyor.

4.1. Mikrokredilerin kadın girişimciliğine etkisi ile ilgili bulgular

$H_{9,0}$: Mikrokredilerin kadın girişimciliği üzerindeki etkisi eğitime göre farklılık göstermemektedir.

$H_{9,1}$: Mikrokredilerin kadın girişimciliği üzerindeki etkisi eğitime göre farklılık göstermektedir.

$H_{10,0}$: Mikrokredilerin kadın girişimciliğine etkisi kurulan işletmeye göre farklılık göstermemektedir.

$H_{10,1}$: Mikrokredilerin kadın girişimciliğine etkisi kurulan işletmeye göre farklılık göstermektedir.

$H_{11,0}$: Mikrokredilerin kadın girişimciliğine etkisi gelir artışına göre farklılık göstermemektedir.

$H_{11,1}$: Mikrokredilerin kadın girişimciliğine etkisi gelir artışına göre farklılık göstermektedir.

$H_{12,0}$: Mikrokredilerin kadın girişimciliğine etkisi kullanılan Temel Kredi sayısına göre farklılık göstermemektedir.

$H_{12,1}$: Mikrokredilerin kadın girişimciliğine etkisi kullanılan Temel Kredi sayısına göre farklılık göstermektedir.

$H_{13,0}$: Mikrokredilerin kadın girişimciliğine etkisi kullanılan Girişimci Kredisi sayısına göre farklılık göstermemektedir.

$H_{13,1}$: Mikrokredilerin kadın girişimciliğine etkisi kullanılan Girişimci Kredisi sayısına göre farklılık göstermektedir.

$H_{14,0}$: Mikrokredilerin kadın girişimciliği üzerindeki etkisi kullanılan Hayvancılık Kredisi sayısına göre farklılık göstermemektedir.

$H_{14,1}$: Mikrokredilerin kadın girişimciliği üzerindeki etkisi kullanılan Hayvancılık Kredisi sayısına göre farklılık göstermektedir.

$H_{15,0}$: Mikrokredilerin kadın girişimciliği üzerindeki etkisi kullanılan Sosyal Kalkınma Kredisi sayısına göre farklılık göstermemektedir.

$H_{15,1}$: Mikrokredilerin kadın girişimciliği üzerindeki etkisi kullanılan Sosyal Kalkınma Kredisi sayısına göre farklılık göstermektedir.

$H_{16,0}$: Mikrokredilerin kadın girişimciliğine etkisi kullanılan İletişim Kredisi sayısına göre farklılık göstermemektedir.

$H_{16,1}$: Mikrokredilerin kadın girişimciliğine etkisi kullanılan İletişim Kredisi sayısına göre farklılık göstermektedir.

Mikrokredilerin kadın girişimciliğine etkisine ilişkin hipotezlerin (H_9-H_{16}) tek yönlü ANOVA değerleri Tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo 2. Hipotezlerin ANOVA değerleri (H9,0-H16,0)

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
H_9	Gruplararası	2,947	2	1,473	7,333	,001
	Grup içi	49,628	247	,201		
	Toplam*	52,574	249			

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
H_{10}	Gruplararası	3,391	7	,484	2,384	,023
	Grup içi	49,183	242	,203		
H_{11}	Gruplararası	6,597	4	1,649	8,789	,000
	Grup içi	45,977	245	,188		
H_{12}	Gruplararası	3,417	5	,683	3,393	,005
	Grup içi	49,157	244	,201		
H_{13}	Gruplararası	2,438	5	,488	2,373	,040
	Grup içi	50,136	244	,205		
H_{14}	Gruplararası	,720	3	,240	1,138	,334
	Grup içi	51,855	246	,211		
H_{15}	Gruplararası	6,355	5	1,271	6,709	,000
	Grup içi	46,220	244	,189		
H_{16}	Gruplararası	,963	4	,241	1,143	,337
	Grup içinde	51,611	245	,211		
	Toplam*	**52,574**	**249**			

$H_{0.0}$; $H_{0.9.0}$; $H_{12.0}$; $H_{12.0}$; $H_{20.0}$ ve $H_{15.0}$ hipotezleri reddedildi. Alternatif hipotezler $H_{a.1}$; $H_{10.1}$; $H_{11.1}$; $H_{12.1}$; $H_{13.1}$ ve $H_{16.1}$ kabul edildi. Bu hipotezlerin her biri için; Analiz sonucunda gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. %95 güven seviyesinde p <0,05.

Tablo 3. Mikro kredilerin kadın girişimciliği üzerindeki etkisinin eğitim durumuna göre hangi alt gruplarda farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonrası post hoc Tukey testi sonuçları

(I) eğitimsel kazanımlar	(J) eğitimsel kazanımlar	Mean Difference (I-J)	Std. Error	P
ilkokul	ortaokul/yüksek okul	,08507	,06784	,423
	üniversite	,30989*	,08340	,001
ortaokul/yüksekokul	ilkokul	-,08507	,06784	,423
	üniversite	,22482*	,07331	,007
üniversite	ilkokul	-,30989*	,08340	,001
	ortaokul/yüksekokul	-,22482*	,07331	,007

Tablo 4. Mikro kredilerin kadın girişimciliği üzerindeki etkisinin sosyal kalkınma kredisi kullanım sayısına göre hangi alt gruplarda farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonrası post hoc Tukey testi sonuçları

(I) social development loan	(J) social development loan	Mean Difference (I-J)	Std. error	p
never	One	-,02784	,07634	,999

(I) social development loan	(J) social development loan	Mean Differences (I-J)	Std. error	p
	two	,20546	,07899	,101
	three	,47375*	,10114	,000
	four	,37375	,14339	,100
	five and above	,20708	,11930	,510
one	Never	,02784	,07634	,999
	two	,23329	,09097	,133
	three	,50159*	,11322	,000
	four	,40159	,15216	,092
	5 and above	,23492	,12070	,461
two	never	-,20546	,07899	,101
	one	-,23329	,09097	,133
	three	,26829	,11502	,185
	four	,16829	,15350	,883
	5 and above	,00163	,13133	1,000
three	never	-,47375*	,10114	,000
	one	-,50159*	,11322	,000
	two	-,26829	,11502	,185
	four	-,10000	,16599	,991
	5 and above	-,26667	,14573	,449
four	never	-,37375	,14339	,100
	one	-,40159	,15216	,092
	two	-,16829	,15350	,883
	three	,10000	,16599	,991
	5 and above	-,16667	,17768	,936
5 and above	never	-,20708	,11930	,510
	one	-,23492	,12070	,461
	two	-,00163	,13133	1,000
	three	,26667	,14573	,449
	four	,16667	,17768	,936

Mikrokredilerin kadın girişimciliği üzerindeki etkisi eğitim, istihdam, gelir artışı, kullanılan temel kredi, girişimci kredisi ve sosyal kalkınma kredisi sayısına göre değişmektedir. Hangi grupların farklılık gösterdiğini belirlemek için post hoc testi yapıldı ancak alt gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamadı. Aşağıda Tablo 3 ve Tablo 4 Mikro kredilerin kadın girişimciliği üzerindeki etkisinin eğitim durumuna göre hangi alt gruplarda farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonrası post hoc Tukey testi sonuçlarını vermektedir.

Post hoc test sonucunda üniversite mezunu kadınlar ile ilkokul, ortaokul/lise mezunu gruplar arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

• İlkokul, ortaokul ve lise mezunu kadınların kullandığı mikro krediler, üniversite mezunu kadınlara göre girişimcilik üzerinde daha etkili oluyor.

• El sanatları ile uğraşan kadınlar ile ticaret yapan gruplar arasında önemli farklılıklar bulunmuştur. El işi yapan kadınların kullandığı mikro krediler, ticarette çalışan kadınlara göre girişimcilik üzerinde daha etkili oluyor.

• Geliri 0-500 TL artan kadınlar ile geliri 1501-2000 TL arasında artan ve 20001 TL ve üzeri artan gruplar arasında anlamlı fark bulundu. Geliri 0-500 TL arasında artan kadınların kullandığı mikro krediler, gelirl 1501-2000 TL arasında artan ve 20001 TL ve üzeri artan kadınlara göre girişimcilik üzerinde daha etkili oluyor.

• Bir ve iki kez temel kredi alan kadınlar ile dört kez temel kredi alan gruplar arasında anlamlı farklar tespit edildi. Bir ve iki kez temel kredi alan kadınların kullandığı mikro krediler, dört kez temel kredi alan kadınlara göre girişimcilik üzerinde daha etkili oluyor.

(I) social development loan	(J) social development loan	Mean Differences (I-J)	Std. error	p
	two	,20546	,07899	,101
	three	,47375*	,10114	,000
	four	,37375	,14339	,100
	five and above	,20708	,11930	,510
one	Never	,02784	,07634	,999
	two	,23329	,09097	,133
	three	,50159*	,11322	,000
	four	,40159	,15216	,092
	5 and above	,23492	,12070	,461
two	never	-,20546	,07899	,101
	one	-,23329	,09097	,133
	three	,26829	,11502	,185
	four	,16829	,15350	,883
	5 and above	,00163	,13133	1,000
three	never	-,47375*	,10114	,000
	one	-,50159*	,11322	,000
	two	-,26829	,11502	,185
	four	-,10000	,16599	,991
	5 and above	-,26667	,14573	,449
four	never	-,37375	,14339	,100
	one	-,40159	,15216	,092
	two	-,16829	,15350	,883
	three	,10000	,16599	,991
	5 and above	-,16667	,17768	,936
5 and above	never	-,20708	,11930	,510
	one	-,23492	,12070	,461
	two	-,00163	,13133	1,000
	three	,26667	,14573	,449
	four	,16667	,17768	,936

Mikrokredilerin kadın girişimciliği üzerindeki etkisi eğitim, istihdam, gelir artışı, kullanılan temel kredi, girişimci kredisi ve sosyal kalkınma kredisi sayısına göre değişmektedir. Hangi grupların farklılık gösterdiğini belirlemek için post hoc testi yapıldı ancak alt gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamadı. Aşağıda Tablo 3 ve Tablo 4 Mikro kredilerin kadın girişimciliği üzerindeki etkisinin eğitim durumuna göre hangi alt gruplarda farklılaştığını belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonrası post hoc Tukey testi sonuçlarını vermektedir.

Post hoc test sonucunda üniversite mezunu kadınlar ile ilkokul, ortaokul/lise mezunu gruplar arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

• İlkokul, ortaokul ve lise mezunu kadınların kullandığı mikro krediler, üniversite mezunu kadınlara göre girişimcilik üzerinde daha etkili oluyor.

• El sanatları ile uğraşan kadınlar ile ticaret yapan gruplar arasında önemli farklılıklar bulunmuştur. El işi yapan kadınların kullandığı mikro krediler, ticarette çalışan kadınlara göre girişimcilik üzerinde daha etkili oluyor.

• Geliri 0-500 TL artan kadınlar ile geliri 1501-2000 TL arasında artan ve 20001 TL ve üzeri artan gruplar arasında anlamlı fark bulundu. Geliri 0-500 TL arasında artan kadınların kullandığı mikro krediler, gelirl 1501-2000 TL arasında artan ve 20001 TL ve üzeri artan kadınlara göre girişimcilik üzerinde daha etkili oluyor.

• Bir ve iki kez temel kredi alan kadınlar ile dört kez temel kredi alan gruplar arasında anlamlı farklar tespit edildi. Bir ve iki kez temel kredi alan kadınların kullandığı mikro krediler, dört kez temel kredi alan kadınlara göre girişimcilik üzerinde daha etkili oluyor.

H_{13} için; Hangi gruplarda farklılık olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan post hoc test sonuçlarına göre; (Bkz. Tablo 4)

• Hiç sosyal kalkınma kredisi almayan grup ile bir kez kredi alan grup arasında anlamlı fark bulunmuştur. Hiç sosyal kalkınma kredisi kullanmamış kadınların aldığı diğer (temel, iletişim vb.) mikro krediler, bir kez sosyal kalkınma kredisi almış kadınlara kıyasla girişimcilik üzerinde daha etkili oluyor.

• Hiç sosyal kalkınma kredisi almayan grup ile üç kez kredi alan grup arasında anlamlı fark bulundu. Hiç sosyal kalkınma kredisi kullanmamış kadınların aldığı diğer (temel, iletişim vb.) mikro krediler, üç sosyal kalkınma kredisi almış kadınlara kıyasla girişimcilik üzerinde daha etkilidir.

Analiz sonucunda %95 güven düzeyinde $p>0,05$ olarak gruplar arasında anlamlı fark saptanmadığı için,

"$H_{14,0}$ Mikrokredilerin kadın girişimciliği üzerindeki etkisi hayvancılık kredisi ve iletişim kredisi kullanım sayısına göre farklılık göstermemektedir."

"$H_{16,0}$ • Mikrokredilerin kadın girişimciliğine etkisi kullanılan iletişim kredisi sayısına göre farklılık göstermemektedir" hipotezleri yani H_{13} ve H_{15} için sıfır hipotezleri kabul edildi.

Alternatif hipotezler; $H_{14,1}$ ve $H_{16,1}$ reddedildi.

Sonuç olarak elde edilen veriler doğrultusunda mikro kredi alan kadın girişimcilerin sosyo-ekonomik durumları ve girişimcilik durumları eğitim durumlarına, kurdukları iş türüne, elde ettikleri gelir artışına ve kullandıkları kredinin türü bağlı olarak farklı şekillerde etkilenmektedir.

Araştırmanın veri analizinin ikinci bölümünde gönüllü olmayı kabul eden 50 katılımcıya 10 adet yarı yapılandırılmış görüşme sorusu sorulmuştur. Mülakat yapmanın temel nedenlerinden biri ankete verilen yanıtları mümkün olduğunca derinlemesine incelemektir. Pandemi sürecinde kredi kullanan mikro girişimcilerin sosyal, ekonomik ve girişimcilik boyutunda nasıl etkilendiklerini derinlemesine incelemek amacıyla bir röportaj gerçekleştirildi.

İlk soru "Farklı finansal kaynaklar arasından neden mikrokrediyi tercih ettiniz? "Mikrokrediye başvurma nedenleri: Katılımcıların yüzde 54'ü kefil olmadığı için, yüzde 22'si kolay temin edildiği için, yüzde 24'ü ise her iki nedenden dolayı tercih ettiğini belirtti.

Yarı-yapılandırılmış görüşme bulguları

Araştırmanın veri analizinin ikinci bölümünde gönüllü olmayı kabul eden 50 katılımcıya 10 adet yarı yapılandırılmış görüşme sorusu sorulmuştur. Mülakat yapmanın temel nedenlerinden biri ankete verilen yanıtları mümkün olduğunca derinlemesine incelemektir.

İlk soru *"Farklı finansal kaynaklar arasından neden mikrokrediyi tercih ettiniz?* "Mikrokrediye başvurma nedenleri: Katılımcıların %54'ü kefil olmadığı için, % 22'si kolay temin edildiği için, %24'ü ise her iki nedenden dolayı tercih ettiğini belirtti.

İkinci soru ise *"Aldığınız mikro kredi̇yle hangi i̇şe ve hangi sebeple başladınız?"* Soru için katılımcılar önce ne yaptıklarını açıkladılar, sonra nedenini açıkladılar. Katılımcılar mikrokredi ile kurdukları iş tipleri aşağıda Tablo 5'de topluca gösterilmektedir.

Tablo 5. Mikrokredi ile kurulan işler

kozmetik ürün satışı	giyim, butik
kuşluk gıda üretimi	amigurumi (örgü) oyuncak yapımı
manti dükkanı işletme	çiçekçilik
reçel şurup yapımı	kuaförlük
pastane	pide salonu işletme
terzilik	pekmez üretimi
hediyelik eşya satışı	market işletme

makarna yapımı	deri ürün satışı
salça yapımı	mantar yetiştiriciliği
güzellik salonu işletme	gelinlik dükkanı işletme
sabun paketleme	bahçecilik
iç giyim	perde dükkanı işletme
takı dükkanı işletme	çeyizlik eşya

Hediyelik eşya, çeyiz ürünleri ve kozmetik ürünleri satan girişimciler, *mikro krediyi ek gelir elde etmek için kullandıklarını* bildirdi. Perde mağaza sahibi olan girişimci, *en iyi bildiği işin bu olduğunu* söylüyor; Terzi olarak çalışan bir girişimci, *eşi olmadığı ve çocuklarını tek başına büyütebilmek için gelir elde etmek zorunda kaldığı için mikro kredi alarak kendi işini kurduğunu* belirtti. Güzellik salonu işleten girişimci, *bu işe ilk başta hobi olarak başladığını ancak zamanla mesleği haline geldiğini* söyledi. Butik ve kuyumcu dükkânı işleten girişimciler, *kendi işinin patronu olmak istediklerini* açıkladılar. Amigurumi (örgü) oyuncak yapan girişimcinin *her zaman düşündüğü bir iş olduğunu*; Gelin dükkânı işleten girişimci, *hayalindeki iş olduğu için mikro krediyle işe başladığını* bildirdi. Bahsi geçen işleri yapan girişimcilerin dışında kalanlar ise mikro kredi aldıklarını ve *ekonomik nedenlerle iş kurduklarını* belirtmişlerdir. Diğer soru ve yanıtları şöyledir:

"*Mikro kredi aldıktan sonra ekonomik durumunuzdaki değişimi bize anlatabilir misiniz?*" Katılımcılar, mikrokredi ile kurdukları ve büyüttükleri işletmelerden gelir artışı elde etmenin aile bütçelerine katkı sağladığını (%80) ve daha kolay harcama yapabildiklerini (%20); Çoğunluk gelirlerini arttırırken aynı zamanda tasarrufa da odaklanacak bir bütçeye sahip olduklarını beyan etti.

"*Mikrokredi sayesinde kurduğunuz iş sosyal durumunuzu nasıl değiştirdi?*" Katılımcıların soruya cevabı: "Çevremden daha çok saygı görüyorum, %24; ailede söz sahibiyim, %12; özgüvenim arttı, %44; aile içi ilişkilerimiz değişti" şeklinde yanıt verdiler. gelişmiş." Aile içi iletişim daha sağlıklı olmaya başladı ve çocuklar mikrokredi alan anneleriyle gurur duyduklarını dile getirmeye başladı. Meslekleri kısıtlı ve terzi olanlar, mikrokredi kullanımı sayesinde geniş bir ağa sahip olduklarını söylüyor; Çevrelerinde saygın insanlar olmaya başladıklarını belirtti.

"*Kendinizi kadın girişimci olarak görüyor musunuz?*" Katılımcıların %98'i kendisini girişimci olarak tanımladı. Mikrokrediyi aldıkları ilk günlerde girişimci olduklarının farkında olmadıklarını ancak çevreleri genişledikçe iş yaptıklarını anladıklarını ve daha sonra girişimci olduklarını fark edenlerin oranı %2'dir.

"*Mikrokredinin kadın girişimciliğini nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz?*" Hepsi destekleyici; Çoğunluk bunu olumlu ve cesaret verici buluyor; Çoğunluk herkesin faydalanması gerektiğini düşünüyor.

"*Mikro kredi alıp kendi işini kuran diğer kadın girişimciler sizi nasıl etkiledi?*" Katılımcıların %70'i diğer kadın girişimcilerin hikayelerinden etkilendiklerini ve kendilerini örnek aldıklarını, örnek aldıkları hikayelerin yol gösterici ve cesaret verici olduğunu bildirdi. Görüşmeye katılan kadın girişimcilerin çoğu çevrelerindeki diğer kadın girişimcilerden olumlu yönde etkilendiler.

"*Mikro kredi alan kadın girişimcilerin ilişkilerini nasıl değerlendiriyorsunuz?*" %20'si yalnızca bilgi paylaştıklarını söyledi. %76'sı iyi iletişim kurduğunu, partnerlerine karşılıklı destek verdiklerini ve ayrıca bilgi paylaştıklarını belirtti.

"*Pandemi sürecinden ekonomik ve sosyal olarak nasıl etkilendiniz?*" Kadınların çoğu ödeme konusunda herhangi bir zorluk yaşamadıklarını ifade etti. Görüşmeye katılan kadın girişimcilerin %26'sının pandemi sürecinde özgüvenlerinde artış yaşadıkları belirlendi. Pandemi sürecinde olumsuzluklar yaşasalar da geleceğe umutla bakmaya çalıştılar, işlerine sahip çıktılar ve üretmeye devam ettiler, işinde büyümeye başlayanlar da oldu diyebiliriz.

Katılımcılara "*İş kurarken ailenizden destek aldınız mı?*" sorusu soruldu. Dikkat çeken bir bulgu ise katılımcıların %70'inin ailelerinin iş kurduklarında bu duruma olumsuz yaklaştıklarını ifade etmeleridir. Olumsuz beyanlarda bulunanların çoğunluğu eşlerinin hoş karşılanmadığını, maddi özgürlüğün eşlerini rahatsız ettiğini sıklıkla dile getirdi.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada Türkiye Grameen Mikrofinans Programı tarafından yoksullukla mücadelede kadınların güçlendirilmesi amacıyla verilen mikro kredilerin kadın girişimciliğine ve kadın girişimcilerin sosyo-ekonomik yaşamına etkisi araştırılmıştır. Araştırma verileri anket ve yarı yapılandırılmış görüşme teknikleriyle elde edilmiş ve ANOVA ile analiz edilmiştir. Örneklem için Türkiye'nin Eskişehir ili seçilmiştir. Araştırmaya katılan kadın girişimciler ağırlıklı olarak 20-60 yaş aralığındadır. Katılımcıların %74'ü ortaokul, lise ve üniversite mezunudur. İlkokul mezunu olanlar azınlıktadır. Anket katılımcılarının %52,8'i TGMP Eskişehir Şubesi çalışanlarından mikro kredi verildiğini duymuştur.

Araştırmada eğitim düzeyinin sosyo-ekonomik durumlara ve kredi kullanımı sonrası kadın girişimciliğine etkisi araştırılmıştır. Analiz sonuçlarına göre eğitim düzeyinin kredi kullanımı sonrasında sosyo-ekonomik durumlara ve girişimciliğe etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan görüşmeler sonucunda mikrokredinin girişimci kadınların tercih ettiği bir finansman aracı olduğu tespit edilmiştir. Katılımcılar mikrokrediyi kolay ve kefilsiz olması nedeniyle tercih ettiklerini belirttiler. Bulgular Gökyay'ın 2008 yılındaki çalışmasıyla benzerlik göstermektedir. Katılımcıların %34'ü mikrokredi kullandıktan sonra gelirlerini 501-1000 TL arasında, %23,6'sı ise 1501 TL ve üzeri artırmıştır. Bulgular, Karapınar'ın 2010 yılında yaptığı, mikrokrediden yararlanan kadınların gelirlerinde artış yaşandığını ortaya koyan çalışmasıyla benzerlik gösteriyor.

Çalışmada gelir artışının kadın girişimciliğine etkisi de analiz edildi. Geliri 0-500 TL artan kadınlar ile 1501-2000 ve 2001 ve üzeri dönemde geliri artan gruplar arasında anlamlı farklar tespit edildi. Geliri 0-500 TL arasında artan kadınların kullandığı mikro kredilerin, geliri 1501-2000 TL arasında artan ve 2001 TL ve üzeri artan kadınlara göre girişimcilikte daha etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Mikro krediler, krediyi kullandıktan sonra geliri daha az artan kadın girişimciler için daha teşvik edicidir. Sonuç olarak daha önce geliri olmayan katılımcıların kredi kullandıktan sonra gelir elde etmeye başlaması, onları girişimci olmaya teşvik etmede önemli rol oynuyor. Araştırmaya katılan 250 kadın girişimcinin tamamında gelir artışının kadın girişimciliğine etki ettiği belirlendi. Katılımcıların %68,4'ü üç veya daha fazla Temel Kredi, %50'si ise bir veya daha fazla Girişimci Kredisi kullanmıştır. Bir veya iki kez Temel Kredi alan kadın girişimciler, krediyi kullandıktan sonra dört, beş veya daha fazla kredi alan kadınlara göre daha fazla sosyo-ekonomik değişiklik yaşadılar. Krediyi kullandıktan sonra beş ve daha fazla Girişimci Kredisi alan kadınların sosyo-ekonomik yaşamlarındaki değişim, hiç Girişimci Kredisi almayan veya bir, iki veya üç kez Girişimci Kredisi alan kadınlara göre daha az oldu.

Araştırmada girişimcilerin aldıkları krediyle ne tür iş kurdukları, kurdukları iş türünün krediyi kullandıktan sonraki sosyal ve ekonomik durumlarına etkisinin olup olmadığı araştırıldı. Analiz sonucunda kurdukları iş türünün krediyi kullandıktan sonraki sosyal ve ekonomik durumlarına etki ettiği belirlendi. Ev yemeği yapan kadın girişimciler ile ticaret, kozmetik ürün satışı, tarım ve hayvancılıkla uğraşan kadın girişimciler arasında anlamlı farklar tespit edildi. Evde yemek pişiren kadın girişimciler, kredi kullandıktan sonra ticaret, kozmetik ürün satışı, tarım ve hayvancılıkla uğraşan kadın girişimcilere göre daha fazla sosyo-ekonomik değişim yaşamaktadır.

Araştırmada ayrıca kadınların kurduğu işletme türünün kadın girişimciliğine etkisi de araştırıldı. Analiz sonucunda işletme türünün kadın girişimciliği üzerinde etkisi olduğu tespit edilmiştir. El işi yapan kadınların kullandığı mikro krediler, ticaretle uğraşanlara göre girişimcilik üzerinde daha etkili oluyor. Bunun, el işi yapan kadınların kadın müşterileriyle daha kolay ve hızlı etkileşim kurmasından mı, yoksa geleneksel rol uzmanlığından mı kaynaklandığı sorulabilir. Ayrıca ticarette kadınların performanslarının el emeği ile uğraşanlara göre daha düşük olmasının, bu kadınların iş hayatında karşılaştıkları taciz, mobbing ya da "cam tavan sendromu" ve benzeri engellerden kaynaklandığı da düşünülebilir. Çünkü daha önceki açıklamalarda da kısmen belirtildiği gibi araştırmalar bu durumu desteklemektedir.Araştırmaya katılan kadın girişimciler, mikrokredi kullandıktan sonra harcamalarında kolaylık yaşadıklarını, ailede söz sahibi olduklarını, özgüvenlerinde artış yaşadıklarını belirtti. Bulgular, Akkul'un 2011 ve Sancak Baktır'ın 2014 çalışmalarında finansal özgürlüğe kavuşan kadınların hanede söz sahibi olduğu yönündeki bulgularıyla örtüşmektedir. Görüşmelerde örneğin kozmetik ürünleri satan kadın girişimciler mikrokredi ile "toplu ürün alabiliyoruz" derken, mikrokredinin ticarette destek ve kolaylık sağladığını da belirttiler. Bulgular Şahin'in 2010 yılında yaptığı araştırmada katılımcıların çoğunluğunun mikrokrediyi "mal satın alma" amacıyla kullandığı sonucuyla benzerlik göstermektedir.

Araştırmaya katılanların %94,4'ü Hayvancılık Kredisi, %46,8'i Sosyal Kalkınma Kredisi, %56'sı İletişim Kredisi kullanmadı. Katılımcılar en çok Temel ve Girişimci Kredisi kullanmayı tercih etti. Sosyal Kalkınma Kredisi, mikrokredi kullanan kadınların ek gelir elde etmesini desteklemek amacıyla veriliyor ancak katılımcıların neredeyse yarısı tarafından tercih edilmiyor. Kadın girişimciler Sosyal Kalkınma Kredisi kullandıklarında bir önceki kredinin taksitleriyle birlikte Sosyal Kalkınma Kredisi taksitlerini de geri ödemiş olacaklar. Katılımcılar iki krediyi aynı anda ödemekte zorluk yaşayabilecekleri için bu krediyi tercih etmiyorlar. Bu durum geri ödeme konusunda sağlanan kolaylıkların daha fazla kredi kullanımını artıracağını gösteriyor.

Görüşmeye katılan 50 kadına kendilerini kadın girişimci olarak görüp görmedikleri soruldu ve kadınların %98'i "Evet görüyorum" dedi. Bulgu, Tilci'nin 2014 yılında geleneksel cinsiyet rollerinin hâkim olduğu Muş'ta yaptığı araştırmadan farklılık göstermektedir. Tilci, araştırmasında katılımcıların mikrokredi almalarına rağmen kendilerini ev hanımı olarak gördüklerini tespit etti. Kadınların yaşadığı ve iş kurduğu şehirler ne kadar modern ve demokratik olursa, kadınlar da kendilerini o kadar girişimci hissederler. Aksi takdirde, daha geleneksel ve muhafazakâr bölgelerde mikrokredi, sermaye değil, hane halkı harcamalarına destek olarak gösterilmektedir. Analiz sonucunda görece daha modern bir hayat yaşayan kadınların, geleneksel ve muhafazakâr bölgelerde yaşayan kadınlara göre mikro kredileri iş kurmak yerine günlük ihtiyaçlarını karşılamak için kullandıkları ve kredileri sermayeye dönüştüremedikleri ortaya çıktı. Üstelik her şeye rağmen kadınlar bir iş kurup çalışsalar bile kendilerini ev hanımı olarak tanımlıyorlar. Bu durum geleneksel ataerkil anlayışın sadece erkekler üzerinde değil kadınlar üzerinde de ne kadar güçlü ve etkili olduğunun bir göstergesidir.

Görüşmeye katılan kadın girişimcilerin %26'sının pandemi sürecinde özgüvenlerinde artış yaşadıkları belirlendi. Bu bulgu, Şengür'ün 2011 yılında kredi kullanan kadınların %68'inde özgüven artışı yaşadığını tespit ettiği araştırmasının sonuçlarıyla benzerlik gösteriyor. Kadınlar ekonomik bağımlılıklardan kurtulup ekonomik olarak güçlendikçe sosyal ve kültürel olarak da güçleniyorlar. Kredilerine olan güvenleri ve toplumdaki saygınlıkları artar.

Mikrokredi uygulamalarının kadınları ekonomiye kazandırılması çabasında gerek onların sosyo-ekonomik koşullarını gerekse girişimci yönlerini zenginleştirerek olumlu yönde etkili olduğu söylenebilir. Bu etkinin derecesi çalışmada vurgulandığı gibi kredinin miktarı ve koşulları gibi kredi kullanacak kadınların özelliklerine göre de değişebilmektedir. Bu nedenle uygulamanın başarı şansının arttırılabilmesi için bu hususlara önem arz etmektedir.

Bazı kadınlar, kurulmuş işletmeleri desteklemek için mikro kredi kullanıyor. Bazıları ekonomik ekonomilerle ek gelir elde etmeyi tercih ediyor. Katılımcılar sadece mikrokrediyi elde etmek amacıyla tercih etmiyorlar. Toplantıya göre toplantıların bir kısmı başarının cesaretle hobilerini işe dönüştürmüş, bir kısmı kendi işinin patronu olmayı seçmiş, bir kısmı da hayalini kurduğu iş için kredi kullanarak çalışma hayatına katılmayı tercih etmiş. Üretici kadınlar sadece evde değil, ev dışında ve dükkanlarında da çeşitli işlerde çalışarak ekonomik hayata dahil olmuşlardır.

Mülakata katılan kadın girişimcilerden bazıları hikayesinin örnek gösterildiğini, çocuklarının kendileriyle gurur duyduklarını ifade etmişlerdir. Bu bağlamda mikro kredi, kadın girişimcilerin sosyal ve ekonomik hayatını çoğu zaman olumlu yönde değiştiriyor denilebilir. Kadınlar mikro krediyi ulaşması kolay, kefilsiz ve ödemeleri haftalık olduğu için tercih etmektedir. Aynı zamanda ödeme noktalarında diğer kadınlarla tanışıp birbirlerinden fikir alışverişi yapma ve çevrelerini kullanma olanağı bulmaktadırlar. İlk defa temel kredi alanlar, başlarda faturaları ödeme şeklinde ufak adımlarla ev ekonomisine katkı sağlayabilmekte, ilerleyen zamanlarda eşlerine destek olacak hatta çocuklarına harçlık verecek duruma gelebilmektedir. Ödemelerde zorlanmayanlar, defalarca temel krediye başvurabilmektedir. Kadınların bir kısmı, girişimci kredisi alarak ticaret hayatına atılabilmektedir. Böylece kendilerindeki potansiyeli fark edip özgüven kazanmakta ve aile içinde, çevrelerinde saygın hale gelebilmektedirler. Çoğu kadın ailesi tarafından desteklense de ailevi problemleri olanlar eşleri tarafından destek görememektedir. Kadının maddi özgürlüğü eşler tarafından bir tehdit olarak algılanabilmektedir. Ticaret yapan kadın girişimciler, girişimci olduğunun farkında fakat kırsal kesimde özellikle el işi ve örgü ören, çeyizlik eşya yapan kadınların farkındalığı diğerleri kadar yüksek olmayabilmektedir. Bu durumda mikro kredi çalışanları devreye girmekte ve kadınların girişimcilikle ilgili farkındalıkları artırılmaktadır. Çeşitli etkinliklerde bir araya gelen kadınlar birbirlerine yol

gösterici ve teşvik edici olabilmektedir. Başarı hikayelerini dinleyerek motive olabilmektedirler. Kadın girişimcilerin birbirleriyle olan iletişimi kuvvetli olduğu için bir şeye ihtiyacı olduklarında birbirlerine yönlendirerek destek olabilmektedirler. Maddi manevi bu desteğin en çok pandemi döneminde güçlendiğini söyleyebiliriz.

Mikrokredi, kadınların ekonomiye kazandırılmasına, kadın girişimciliğinin artmasına, hayatlarının sosyal ve ekonomik açıdan olumlu yönde değişmesine katkı sağlamakla birlikte günümüzün hızla değişen sosyo-kültürel, ekonomik, teknolojik ve politik koşullarına uyum sağlamak için geliştirilmesi gereken bir alandır. Ancak, mikrokredi kullandıktan sonra kadınların gelirinde bir artış olsa da yoksulluğun önlenmesinde bu küçük çapta kalıyor. Etkisinin daha büyük olması için devlet aracılığıyla desteklenebilir veya bağışçıların daha yüksek miktarlarda bağış yapması teşvik edilebilir. Türkiye'de kadın girişimcilere çeşitli kurumların hibe vermesi ve devlet tarafından vergi muafiyeti gibi destekler sağlanmasına rağmen verilen destek yeterli değildir. Çoğu zaman vergi muafiyetinden yararlanmak için bir yaş sınırı bulunmaktadır (40 yaşın altında olmak veya genç girişimci olmak gibi). Kadın girişimci bu koşulları sağlasa bile yıllık belli bir gelir elde edebilir ve bu gelirin bir kısmı vergiden muaf olacaktır. Kadın girişimcilerin mikro kredi alması durumunda bu tür vergi muafiyeti mevcut değildir. Mikro kredilere vergi muafiyeti sağlansa bile yaş gibi bazı kriterler sorun yaratacaktır. Nitekim bu çalışmaya katılan kadın girişimcilerin %52,8'i 41-60 yaş aralığındadır. Mikro kredilerde vergi muafiyeti sağlanacaksa herhangi bir kriter olmaksızın bir veya daha fazla yıl süreyle muafiyet sağlanması gerekmektedir. Kadınlar iş kurduklarında ilk yıl veya belirli bir süre için vergi muafiyeti alabilecekler. Ayrıca bu konudaki vergi muafiyetleri kadın girişimcileri destekleyecektir.

Bu çalışmada mikrokredi kullanımının kadın girişimcilerin sosyal durumlarında ne gibi değişiklikler yarattığı da irdelenmiştir. Verilen yanıtlar, mikrokredilerin kadınların kendileriyle gurur duymaları, çevrelerinde söz sahibi oldukları için kendilerini iyi hissetmeleri, bazılarının aile ilişkilerinin olumlu yönde değişmesi gibi psikolojik etkilerinin olduğunu gösterdi. Kadın yoksulluğu çok boyutlu bir sorun olarak varlığını kanıtlamaya çalışmaktadır. Bu nedenle bu alanda daha fazla disiplinler arası bilimsel araştırma yapılması sorunların belirlenmesine ve çözüm odaklı politikalara yol gösterecektir. Örneğin mikro kredi alan kadın girişimcilerin psikolojik durumları araştırılabilir. Gelecek araştırmalarda değişen koşullar dikkate alınarak kadınların ihtiyaçları belirlenmeli ve mevcut kredi türlerinin dışında ne gibi yeni kredi türlerinin oluşturulabileceği araştırılmalıdır. Çalışma özellikle kredi türleri ve kullanım tutarları konusunda bilgilendirici niteliktedir. Hayvancılık kredisi çok az tercih edilen bir kredi türüdür. Yüksek maliyetler insanların hayvancılık kredisi aramasını engelleyebilmektedir. Bu mikro kredi türü, kırsal kesimde ücretsiz aile işçisi olarak çalışan ya da kayıt dışı çalışan ancak sosyal güvencesi olmayan kadınların desteklenmesi açısından önem taşıyor. Maliyetleri azaltmak için ölçek ekonomisinden yararlanabilecek kooperatif biçimleri önerilebilir. Bu şekilde seri üretim, sermaye miktarı artarken maliyetleri düşürebilir. Mikrokredi kapsamında verilen bazı kredilerin (temel krediler, hayvancılık kredileri gibi) tutarları girişimcilik için yeterli olmamaktadır. Verilen kredi tutarlarının artırılmasına yönelik model önerisi sunulabilir.

Yoksullukla mücadele eden makroekonomik politikaların ya da mikrokredi desteği şeklindeki mikroekonomik politikaların yanı sıra sosyo-kültürel politikaların da olması gerektiği açıktır. Araştırmanın sonuçlarına göre, düşük eğitimli kadınlar krediyi temel harcamalar için kullanıp kendilerini ev hanımı olarak tanımlarken, daha eğitimli kadınlar iş kurup kendilerini girişimci olarak tanımlıyor. Eğitim düzeyi yüksek kadınların mikro kredi kullanımında ve dolayısıyla girişimcilikte daha başarılı olması, özellikle kız çocuklarına yönelik destekleyici politikaların gerekliliğine işaret etmektedir. Eğitim politikalarının yanı sıra cinsiyeti ortadan kaldırmaya yönelik her türlü politika da bir zorunluluktur. Sosyo-kültürel baskılar ve engeller ortadan kaldırılmadıkça kadınların güçlü olması ve bu durumun sürdürülebilir olması için sermayeye sahip olmak tek başına yeterli olmayacaktır. Kadın yoksulluğu, birtakım "iyileştirme"ler ve fırsat eşitliği ile giderilebilecek bir olgudan ziyade yapısal bir sorun. Bu sorunla mücadele etmenin yolu ise kadınların ev içindeki iş yükünün sırtından alınması; eş değer işe eşit ücret alabildikleri ve cinsiyetçiliğe maruz kalmadıkları bir yaşamı sürdürebilecekleri ücretli iş sağlanması; eğitim, sağlık, barınma gibi haklara erişebilmesi ve aileye hapsedilmeden patriyarka kaynaklı ezilme biçimlerinden kurtulmasıdır. Belli politikalar önerildiğinde bunlar toplumsal cinsiyet rollerini, buna dayalı iş bölümünü güçlendirici politikalar olmamalı, kadını birey haline getiren özgürleştirici politikalar uygulanması gerekiyor. Örneğin bakım ödeneğinin kendisi toplumsal cinsiyet

rollerini yeniden üretiyor. Kadını hem eve kapatıyor hem de bakım hizmetleri tamamen kadının üzerinden yürütülüyor. Bakım hizmeti devletin görevi olmaktan çıkarılıp haneye dolayısıyla kadına yükleniyor. Yoksulluk iki şeye bağlı, birincisi istihdam diğeri de eğitim. Türkiye'de eğitim alanında belli ilerlemeler kaydedildi ama istihdam meselesini çözmek gerekiyor. Bakım sorunu kadınların sırtında olduğu sürece istihdam sorununu çözmek pek mümkün değil. Bakım hizmetlerinin toplumsallaşmasını yeniden gündeme getirmek gerekiyor. Eğer kadın ya da erkek yoksulsa sosyal yardımlardan yararlanmalı ve bu yararlanma ihtiyaç üzerine olmalı. Unutulmamalıdır ki sosyal devlette sosyal yardımlar bir haktır, devletin verdiği bir lütuf değildir. Türkiye Cumhuriyeti, Anayasamıza göre, bir 'sosyal devlettir. Sosyal devlet, genellikle, vatandaşların refah durumlarıyla ilgili olan, onlara asgari bir yaşam düzeyi sağlamakla görevli devlet olarak tanımlanır.

Kaynakça

Adaçay,F. R. (2021), Toplumsal Cinsiyet ve Kalkınma, Nisan Kitabevi, Eskişehir, Türkiye.

Akbulaev, N. Ahmedov, T. ve Aliyev,Y. Y. (2012) , Yoksulların Bankası: Grameen Bank, Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 2 Sayı: 1, 56

Akkul, R. (2011). Cinsiyetler Arası Gelir Eşitsizliğini Gidermede Mikro Kredi Uygulamalarının Etkinliği: Bilecik İli Örneği, Bilecik University, YL tezi, Türkiye.

Aktan, C.C. ve Vural, İ.Y. (2005). Globalleşme sürecinde çokuluslu şirketler. 1-20. http://www.canaktan.org/ekonomi/cok-uluslu/aktan-makale.pdf. (10.12.2022).

Alpaslan, C. (2015). *Mikro Kredinin Kadın Yoksulluğunu Azaltmadaki Rolü: Niğde Örneği*. Niğde SBE YL Tezi.

Aygar, K. (2013). Mikro finans ve Türkiye için Öneriler. *Sermaye Piyasası Kurulu, s. 36-51.*

Bossoutrot, Sylvie K. (2005). *Microfinance in Russia: Broadening Access to Finance for Micro and Small Entrepreneurs.* Washington, D.C., The World Bank.

Chant,S. (2003), Female Household Headship and the Feminisation of Poverty, NewYorking Paper Series 9, LSE, London.

Ceyhan, H. (2010). *Yerel İktisadi Kalkınma Bağlamında Mikro Kredi Uygulamalarının İstihdama Etkisi ve Karaman İlinde Bir Uygulama*, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, YL Tezi.

Christen, R.P., Lyman, T.R. and Rosenberg, R. (2003) Microfinance Consensus Guidelines: Guiding Principles on Regulation and Supervision of Microfinance. CGAP, The World Bank Group, Washington DC.

Credit Summit, www.mycreditsummit.com/what-is-microfinance2.html, 09.06. 2022.

Demir, Ö. (2015). *İstihdam Yaratma ve Yoksullukla Mücadele Politikası Aracı olarak Mikro Kredi Uygulamalarının Etkinliği: Tokat İli Örneği*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Doktora tezi.

DİSK-AR, https://arastirma.disk.org.tr/?page_id=1904, 24.11.2023.

Dündar, S. O. (2007). Mikro Finansman. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü, s. 10.*

Düzkan, A. (2022). Yoksulluğun Kadınlaşması Üzerine. *Yeni Yaşam Kadın Ekt.* https://kadineki.com/detay/yoksullugun-kadinlasmasi-uzerine/ 15.01.2022

Eral, K.P. (2018). *Yoksullukla Mücadele Stratejisi; Mikro finans Uygulamaları ve Kadın*, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi SBE Çalışma İktisadı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

Federici, S. (2011). Women, Land Struggles, And The Reconstruction Of The Commons, Journal of Labor and Society, Volume14, Issue1, 41-56.

Forster, S., Greene, S., ve Pytkowska, J. (2003). The state of microfinance in Central and Eastern Europe and the New Independent States.

Gender insights report: 2023. Evidensia. (2023). https://www.evidensia.co/resources/3197/gender-insights-report-2023/

Global Wealth Report 2021. (2021). Switzerland: Credit Suisse Research Institute, Credit Suisse (Schweiz).

Gökyay, Ç. (2008). *Türkiye'de Mikro Kredi Uygulamaları ve İstihdama Yansımaları*. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Uzmanlık Tezi

Kabakçı, E. (2012). *Mikro Kredinin Kadın Yoksulluğunu Azaltmadaki Rolü ve Eskişehir Uygulaması*, Anadolu Üniversitesi, SBE, İktisat Anabilim Dalı YL Tezi

Khandker, S.R. (2005).., Microfinance and Poverty: Evidence Using Panel Data from Bangladesh, Advance Access publication September, Oxford University

Kangeldiev, J. (2010). *Mikro Finans ve Kırgızistan Örneği*., İstanbul Üniv. YL Tezi

Karapınar, K. (2010). *"Türkiye'de Yerel Kalkınma Modeli Olarak Mikro finans Sistemi: Bursa örneği"*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, SBE, YL Tezi.

Mclanahan, S. S.; E. L. Kelly, (1999). The feminization of poverty: Past and future, In J.S. Chafetz (Ed.), Handbook of the sociology of gender, p.129.

McGuire, P.B. ve Conroy J.D. (2000). The microfinance phenomenon, *Asia-Pacific Review*, 7 (1), 90-108.

Meneviş, N. (2019). *Kadın Yoksulluğu ile Mücadelede ve Kadın Güçlenmesinde Bir Kalkınma Politikası Aracı Olarak Mikro Kredi Uygulaması*, Hacettepe Üniv. SBE. Sosyoloji Ana Bilim Dalı Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Bilim Dalı, YL. Tezi.

Menşü, E. (2016). *Yoksullukla Mücadelede Sosyal Girişimcilik: Grameen Mikro kredi Modeli* Yalova Üniversitesi SBE Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, YL Tezi.

Özar, Ş., ve diğerleri (2022). Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Bağlamında Kadın Yoksulluğu. *Cogito, "Yoksulluk" Dosyası, 105-106*, 87-112.

Şimşek, H. (2009). *Mikro finans Yoluyla Yoksullukla Mücadele: Muğla Örneği* Muğla Üniversitesi SBE İktisat Anabilim Dalı, Doktora Tezi.

Srinivas, H. (2015). "Microfinance- Credit Lending Models". *GDRC Research Output E-059*. June 2015. Global Development Research Center.

Şahpaz, İ. K. (2017). Mikro kredi Uygulamalarının Ekonomik, Sosyal ve Mali Analizi. Sakarya Üniv. Doktora Tezi.

Şengür, M. (2011). *Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Politikası Aracı Olarak Mikro Kredi (Eskişehir Grameen Bank Analizi)*, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, YL Tezi.

Sürücü Bahar, H. (2015). *Yoksullukla Mücadelede Mikro Kredi Uygulamaları (Konya İli Örneği)*, Selçuk Üniversitesi SBE İşletme Anabilim Dalı, YL Tezi.

Tekin, E. (2022), Girişimcilik ve Sosyal Sermaye 2. Baskı, Eğitim Yayınevi.

The World Bank's 2022 "Poverty and Shared Welfare" Report. (2022). Washington, USA: World Bank Group.

Tilci, Ö. (2014). *Yoksulluğu Azaltmada Mikro Kredinin Yeri: Muş Örneğinde Kadın Girişimcilerin Sosyolojik Analizi*, Ankara Üniv. YL. Tezi.

Tireli, M. (2009). *Küreselleşme ve Yoksulluk: Birleşmiş Milletler (UNDP) ve Dünya Bankası Göstergeleri Işığında Bir Analiz*, T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi

Tokmakçıoğlu, K. (2017). Mikro kredinin Yaygınlaştırılmasına Yönelik İslami Mikrofinans Ürünlerinin Geliştirilmesi. *Journal of Islamic Economics and Finance, 3(2), 117-136.*

Top, S. (2023) Feminist Bellek; https://feministbellek.org/kadin-yoksullugu/, YT. 13.03.2023

Topgül, S. (2013). Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksulluğun Kadınlaşması. *C. Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14(1):279-291.

TÜİK (2022) *Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2012-2020*
https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-Agustos-2022-45654

Türkiye Grameen Mikro Finans Programı (TGMFP) (2023).
https://www.tgmp.net/eyayin/tgmp_information_file.html 08 .06.2022

Yayla, R. (2012). *Effects Of Microcredit Programs On Income Levels Of Participant Members: Evidence From Eskişehir, Turkey.* ODTÜ SBE İktisat Anabilim Dalı, YL. Tezi